

ΣΥΓΧΡΟΝΑ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Υπό τοῦ κ. ΣΩΤΗΡΙΟΥ Ι. ΑΓΑΠΗΤΙΔΗ

Α'. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

1. Τὸ σύγχρονον Κράτος ἔχει ἀποστολὴν πολὺ εὐρυτέραν ἐκείνης, τὴν ὁποίαν εἶχε τὸ Κράτος τοῦ παρελθόντος καὶ — ἐτι πλέον — τοῦ προπαραελθόντος αἰῶνος.

Κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν φιλελευθέρων ἰδεῶν, τὸ Κράτος εἶχε πολὺ περιορισμένης ἀρμοδιότητος. Ἐνδιεφέρετο κυρίως διὰ τὴν ἐμπέδωσιν τῆς ἀσφαλείας, τὴν τήρησιν τῆς τάξεως καὶ τὴν ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης. Ἦτο, ὡς ἐλέχθη, *φρουρὸς ἀσφαλείας*. Δὲν ἀνεμιγνύετο ἐπομένως εἰς τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν καὶ ἄφηνε τὰ ἄτομα νὰ δροῦν ἀπερίσπαστα καὶ χωρὶς περιορισμούς, οὔτε κὰν σοβαρὰς ρυθμίσεις, διότι ἐπίστευε ὅτι τὸ ἀτομικὸν συμφέρον, ἐλευθέρως ἐπιδιωκόμενον, ἐξυτηρεῖται αὐτομάτως τὸ γενικὸν συμφέρον.

Κατὰ τὸ τέλος ὁμοῦ τοῦ 19ου αἰῶνος, τὸ Κράτος ἠναγκάσθη νὰ παρέμβῃ εἰς τὴν οἰκονομίαν πρὸς προστασίαν ἰδίως τῆς ἐργατικῆς τάξεως, ἢ ὁποία ὑπὸ τὸ καθεστῶς τοῦ φιλελευθερισμοῦ περιέπιπτεν εἰς ἀθλιότητα, λόγῳ τῆς ἀνεργίας, τῶν χαμηλῶν ἡμερομισθίων, τῶν οἰκονομικῶν κρίσεων κλπ. Παρητήρηθη ὅτι ὁ ἀτομικὸς ἐγωισμὸς παρηγκώνιζε τὸ γενικὸν συμφέρον καὶ τὸ ἐθυσίαζε προκειμένου νὰ ἐξυτηρηθῇ τὰ στενὰ ἰδιωτικὰ συμφέροντα. Ἡ γενομένη ἐπέμβασις ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἀναδιανομὴν τοῦ εισοδήματος καὶ τὴν ὑποστήριξιν τῶν ἀδικουμένων, μέσα δὲ πρὸς τοῦτο ἦσαν ἡ φορολογία, ἡ κοινωνικὴ ἀσφάλισις, τὸ κατώτατον ὄριον ἡμερομισθίου, τὰ δημόσια ἔργα κλπ. Τὸ Κράτος οὕτω καθίστατο *Κράτος Προνοίας*.

Εἰς τὸν αἰῶνα μας, καὶ δὴ μετὰ τὸν δεῦτερον παγκόσμιον πόλεμον, αἱ κρατικαὶ ἀρμοδιότητες τοῦ φρουροῦ ἀσφαλείας καὶ τῆς προνοίας ἐθεωρήθησαν ἀνεπαρκεῖς. Τὸ Κράτος ἀντιλαμβάνεται σήμερον λίαν εὐρὺν τὸν κοινωνικοοικονομικὸν του ρόλον. Ἡ μὲν κοινωνικὴ του ἀποστολὴ πρὸς προστασίαν τῶν ἀδυνάτων πρέπει νὰ εἶναι πλέον συστηματικὴ καὶ πλέον οὐσιαστικὴ, ἢ δὲ

οικονομική του ἀποστολή τοιαύτη ὥστε, μὲ τὴν πολιτικὴν του—μέτρα καὶ δρᾶσιν—νὰ ἐπηρεάζεται βαθέως ἡ ἐθνικὴ οἰκονομία, νὰ ἀξιοποιῶνται προσηκόντως οἱ διαθέσιμοι πόροι καὶ νὰ δραστηριοποιῶνται οἱ παραγωγικοὶ κλάδοι διὰ νὰ ἐπιταχύνεται ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις καὶ ἡ ἀνοδος τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ λαοῦ. Τὸ νέον τοῦτο Κράτος, γνωστὸν ὡς *Κράτος Εὐημερίας*, δὲν βασιζέται εἰς ἐμπειρικούς μεθόδους καὶ ρυθμίσεις ἐπ' εὐκαιρίᾳ γεγονότων, ἀλλ' εἰς τὴν συστηματικὴν κατεύθυνσιν ὑπὸ τοῦ Κράτους τῆς οἰκονομίας καὶ εἰς τὸν οἰκονομικὸν προγραμματισμόν.

2. Βασικὴ ἐπιδίωξις τῶν συγχρόνων Κρατῶν εἶναι ἡ *οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις*, δηλαδή ἡ ἐπιτάχυνσις τοῦ ρυθμοῦ ἀνόδου τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος καὶ τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τῶν λαῶν. Ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις δὲν εἶναι ἐντελῶς νέα ἐπιδίωξις. Καὶ εἰς τὸ παρελθὸν τὰ Κράτη ἐφρόντιζον νὰ προαχθοῦν οἰκονομικῶς. Ἡ διαφορὰ εἶναι ὅτι αὐτὸ τὸ ὅποιον ἄλλοτε ἐγένετο κατὰ τρόπον σπασμωδικόν, ἐμπειρικόν, ἀσυστηματοποίητον, τώρα γίνεται πλέον συστηματικῶς.

Μὲ τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τὰ σύγχρονα Κράτη ἐπιδιώκουν νὰ φθάσουν εἰς ὑψηλότερον οἰκονομικὸν ἐπίπεδον καὶ νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν εὐημερίαν εἰς τοὺς λαοὺς των κατὰ τὸ δυνατόν. Ἄλλὰ ποῖον εἶναι τὸ ὄριον; Τοιοῦτον τι δὲν ὑπάρχει καθωρισμένον ἐκ τῶν προτέρων. Ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις εἶναι μία ἔννοια δυναμικὴ. Ἀπὸ τὸ σημερινὸν ἐπίπεδον, ἔστω καὶ ἂν εἶναι καλόν, ὅπως τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν, ὑπάρχει πάντοτε καλλίτερον, εἰς τὸ ὅποιον ἀποβλέπει ἡ πολιτικὴ καὶ τῶν προηγμένων χωρῶν.

Δι' αὐτὸ ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις ἐνδιαφέρει ὅλας τὰς χώρας· καὶ τὰς προηγμένας καὶ τὰς μὴ προηγμένας τοιαύτας. Ὅπωςδὴποτε, τὰς καθυστερημένας χώρας ἐνδιαφέρει πολὺ περισσότερον ἢ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις. Αὐταὶ αἰσθάνονται ὅτι ὕστεροῦν ἔναντι τῶν προηγμένων χωρῶν καὶ προσπαθοῦν πάσῃ θυσίᾳ, μὲ καταβολὴν μεγαλυτέρας προσπάθειας, νὰ ἐπιτύχουν ὥστε ἡ ἀπόστασις των ἀπὸ τὰ προηγμένα Κράτη νὰ σμικρύνεται σὺν τῷ χρόνῳ. Ἐὰν αἱ καθυστερημένα Χῶραι ἀφεθοῦν εἰς τὸν παλαιὸν ρυθμὸν ἀναπτύξεως, τὸ μέλλον των παρουσιάζεται δυσοίωνον. Ἡ ἀπόστασις, ἡ ὁποία τὰς χωρίζει ἀπὸ τὸ ἐπίπεδον ζωῆς τῶν προηγμένων χωρῶν, ἀντὶ νὰ ἐλαττώνεται, θὰ μεγαθύνεται. Καὶ τοῦτο, διότι τὰ προηγμένα Κράτη διαθέτουν προϋποθέσεις, τεχνικὸν ἐξοπλισμόν, πείραν καὶ ἄλλα δεδομένα, ὥστε εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀναπτύξουν αὐτομάτως ρυθμὸν προόδου ταχύτερον ἀπὸ τὰ ὑπανάπτυκτα κράτη.

Ἐπὶ πλέον, αἱ καθυστερημένα Χῶραι ἀποτελοῦνται ἀπὸ λαοὺς πληθυσμιακῶς περισσότερον δυναμικούς, δηλαδή αὐξάνεται ὁ πληθυσμὸς των ταχύτερον καὶ ἐπομένως, ἐὰν ἐπαφεθοῦν εἰς τὸν συνήθη ρυθμὸν ἀναπτύξεως, καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἀκόμη ἢ κατὰ κεφαλὴν ἀναλογία τοῦ εἰσοδήματος θὰ εὐρίσκεται εἰς διαρκῶς μεγαλυτέραν ἀπόστασιν ἀπὸ τὰς προηγμένας χώρας.

Διὰ δύο λοιπὸν λόγους ὀφείλουν αἱ ὑπανάπτυκτοι χῶραι νὰ ἐντείνουν τὸν ρυθμὸν τῆς προόδου των. Πρῶτον, διότι, ἐκ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων, αἱ προϋποθέσεις των εἶναι δυσμενεῖς καὶ ἐπομένως ὁ φυσικὸς ρυθμὸς ἀναπτύξεώς των εἶναι χαμηλὸς καὶ δεύτερον διότι ἡ πληθυσμιακὴ ἀνάπτυξις των εἶναι

μεγάλη, αναπτύσσονται με ρυθμόν πολύ ταχύτερον ἀπὸ τὸν ρυθμόν τῶν προηγμένων χωρῶν καὶ συνεπῶς αὐτὸς εἶναι πρόσθετος λόγος διὰ τὸν ὁποῖον θὰ πρέπει νὰ ἐντείνουν τὴν προσπάθειαν, τὸν ρυθμόν τῆς ἀνάδου τοῦ εἰσοδήματος.

Ἐπὶ παραδείγματι, ἡ διαφορὰ τοῦ εἰσοδήματος μεταξύ τοῦ Μεξικοῦ καὶ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν, δύο χωρῶν ποῦ εἶναι γειτονικά, εἶναι 1 πρὸς 13. Δηλαδή ὁ μέσος Ἀμερικανὸς τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν ἔχει εἰσόδημα ἐτήσιον 13 φορὰς ἀνώτερον τοῦ μέσου Μεξικανοῦ. Δεδομένου ὅμως, ὅτι ὁ μεξικανικὸς πληθυσμὸς αὐξάνεται με ρυθμόν διπλάσιον τοῦ πληθυσμοῦ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν, ἡ ἐπίσπευσις ποῦ πρέπει νὰ ἐπιδιωχθῆ εἶναι διπλασία ἀπ' ὅ,τι ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται.

Πρέπει, λοιπόν, αἱ ὑπανάπτυκτοι χῶροι νὰ συστηματοποιήσουν τὰς προσπάθειάς των διὰ νὰ κινητοποιηθοῦν ὅσον τὸ δυνατόν καλλίτερον καὶ ταχύτερον αἱ ἀνθρώπιναι καὶ αἱ ὑλικάι των δυνάμεις. Πρέπει νὰ κάμουν μεγαλυτέρας ἀποταμιεύσεις, μεγαλυτέρας καὶ δὴ παραγωγικάς κυρίως ἐπενδύσεις, νὰ ὀργανωθοῦν, νὰ προγραμματίσουν τὸν ρυθμόν τῆς οἰκονομίας των καὶ νὰ ἐπικαλεσθοῦν καὶ τὴν ἐξωτερικὴν βοήθειαν τῶν χωρῶν, ποῦ εἶναι προηγμένοι εἰς τὸν τεχνικὸν καὶ γενικώτερον εἰς τὸν ὑλικὸν τομέα.

3. Ὁ προγραμματισμὸς ἔλαβε μεταπολεμικῶς ἰδιαιτέραν ἑκτασιν. Ὅταν εἶχομεν τὴν φιλελευθέραν οἰκονομίαν, ἢ ἔστω καὶ τὴν διευθυνομένην τοῦ παλαιοῦ τύπου, τὸ πρόγραμμα, τὸ οἰκονομικὸν σχέδιον, δὲν ἀπετέλει στοιχεῖον ἀπαραίτητον τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς. Κατὰ θεωρίαν, ἡ φιλελευθέρα οἰκονομία δὲν χρειάζεται σχέδιον, διότι ἐμπιστεύεται εἰς τὴν ἀτομικὴν ἡγεσίαν τὴν πρόοδον τῆς οἰκονομίας, πιστεύει δὲ ὅτι τὸ γενικὸν συμφέρον ταυτίζεται με τὸ ἀτομικόν, ὅτι δηλαδή τὰ ἀτομικὰ συμφέροντα, ὅταν ἐπιδιώκωνται, αὐτομάτως κατορθώνουν νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν εὐημερίαν εἰς τὸ κοινωνικὸν σύνολον.

Ἀπεδείχθη βεβαίως εἰς τὴν πράξιν, ὅτι αὕτη ἡ ἀπόλυτος φιλελευθέρα θεωρία εἶναι ἀνεφάρμοστος καὶ ὅτι, ἂν ἀφήσωμεν τὰ πράγματα εἰς τὸν ἐλεύθερον μηχανισμόν τῶν τιμῶν καὶ μόνον ὡς ρυθμιστὴν, τότε τὰ ἐπακόλουθα εἶναι ἀσυμμετρία, δυσαρμονία, ἀδικία, ἀνισότητες. Παρὰ τὰ μεγάλα πλεονεκτήματα ποῦ ἐμφανίζει ὁ ἀτομισμὸς, δὲν εἶναι τὸ σύστημα τὸ ὁποῖον ἐπιτυγχάνει τὴν πρόοδον τῆς οἰκονομίας εἰς βαθμόν, ὥστε νὰ ἐξυπηρετηθῆ ἡ μεγάλη μάζα τοῦ Λαοῦ.

Ἀντιθέτως ἡ κοινωνιστικὴ ὀργάνωσις, τὰ σοσιαλιστικά δηλαδή συστήματα ὑπὸ τὰς διαφόρους ἀποχρώσεις των, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξουν χωρὶς νὰ προγραμματίσουν τὴν οἰκονομίαν των. Τὸ Κράτος καὶ διάφοροι ἀποκεντρωμένοι κρατικοὶ Ὄργανισμοὶ εἶναι οἱ ἡγέται τῆς οἰκονομίας καὶ αὐτοὶ πρέπει νὰ βαδίσουν πρὸς ὠρισμένον σκοπὸν ἐκ τῶν προτέρων προδιαγεγραμμένων, τὸν ὁποῖον δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιτύχουν ἂν δὲν ἔχουν σαφῶς προδιαγράψει τὴν πορείαν των. Δι' αὐτό, ὅλα ἀνεξαιρέτως τὰ κοινωνιστικῶς ὀργανωμένα Κράτη βασιζονται εἰς τὸ σχέδιον.

Ἡ διευθυνομένη οἰκονομία, ἣτις εὔρισκεται εἰς τὸ μεταίχιμιον τῶν δύο

συστημάτων, μεταξύ του ατομισμού και του κοινωνισμού, αρχικώς ἐβάδιζε κατά σπασμωδικόν τρόπον με τὰ διάφορα ἐμπειρικά μέτρα παρεμβάσεως του Κράτους εἰς τὴν οικονομικὴν ζωὴν. Περαιτέρω, ὅμως, ὅταν ἐσυστηματοποιήθη ἡ παρέμβασις, ὅταν τὸ Κράτος ἠθέλησε νὰ ἐπιδιώξη συγκεκριμένους σκοπούς, ἐκ τῶν προτέρων καθωρισμένους, ἔπρεπε νὰ προγραμματίσῃ τὰ μέσα, τὸν χρόνον, τὰ ὄργανα, καὶ πάντα ὅσα θὰ ἐβοήθουν καὶ θὰ συνεπικύρουν τοὺς τιθεμένους σκοπούς. Δι' αὐτὸ σήμερον ἀπαραίτητον στοιχεῖον τῆς διευθυνομένης οικονομίας, ὑπὸ τὴν ἐξειλιγμένην τῆς μορφήν, θεωρεῖται πλέον ὁ προγραμματισμός, ὁ σχεδιασμός τῆς οικονομίας.

Ἐκ πρώτης ὄψεως ἐφάνη ἀντίθετον πρὸς τὴν διευθυνομένην οικονομίαν, ἡ ὁποία βασίζεται εἰς τὴν ἀτομικὴν ἰδιοκτησίαν καὶ εἰς τὴν ἐλευθέραν πρωτοβουλίαν τῶν ἀτόμων, νὰ γίνεταί πρόγραμμα διότι νοθεύεται τὸ καθεστῶς. Ἄλλὰ κατέληξαν τελικῶς εἰς τὴν ἄποψιν ὅτι τὸ σχέδιον προάγει τὴν διευθυνομένην οικονομίαν, τὴν ἐπιβάλλει, τὴν βοηθεῖ νὰ ἐπιτύχῃ τὸν σκοπὸν τῆς.

Ἀρχικῶς ἐθεωρήθη ὅτι νοθεύεται τὸ σύστημα, ἐφόσον τὸ σχέδιον, τὸ ὁποῖον ἀπετέλει ἄλλοτε στοιχεῖον μόνον τῆς κοινωνιστικῆς ὁργανώσεως, κρίνεται τώρα ἀπαραίτητον στοιχεῖον καὶ τῆς διευθυνομένης οικονομίας, ἡ ὁποία κλείνει πρὸς τὸ ἀντίθετον σύστημα καὶ προσεγγίζει ὀλιγώτερον πρὸς τὸ κοινωνιστικόν. Αὐτὰ ὅμως αἱ παλαιαὶ ἰδέαι σήμερον πλέον δὲν ἀκολουθοῦνται καὶ ὅλοι δέχονται, ὅτι ἡ συστηματικὴ διεύθυνσις τῆς οικονομίας χρειάζεται προγραμματισμόν.

Τὸ ἔναυσμα διὰ τὴν σχεδιάσιν τῆς οικονομίας εἰς τὰ Δυτικὰ Εὐρωπαϊκὰ Κράτη, τὸ ἔδωσε τὸ Σχέδιον Μάρσαλ. Ὅταν τὸ 1947, ὁ τότε Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν ἐξήγγειλεν, ὅτι ἡ Χώρα του προσφέρεται νὰ βοηθήσῃ τὰς Εὐρωπαϊκὰς Χώρας τῆς Δύσεως νὰ ἀνασυγκροτηθοῦν, νὰ ἀνορθωθοῦν οικονομικῶς καὶ νὰ προαχθοῦν περαιτέρω, ἐζήτησε νὰ υποβληθοῦν πρὸς τὴν Κυβέρνησιν τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν αἰτήματα συγκεκριμένα, τὰ ὁποία νὰ βασίζονται εἰς μίαν προγραμματισμένην ἀντιμετώπισιν τοῦ οικονομικοῦ μέλλοντος τῶν χωρῶν.

Μὲ τὸ ἔναυσμα αὐτό, τὰ διάφορα Κράτη τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, εἰς τὴν ὁμάδα τῶν ὁποίων συμπεριελήφθησαν ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ Τουρκία, ἤρχισαν νὰ σχεδιάζουν τὴν οικονομίαν των καὶ νὰ προγραμματίζουν μακροχρονίως τὰς ἐπιδιώξεις των. Ὑπέβαλαν εἰς τὸν τότε ἰδρυθέντα Ὀργανισμόν Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Συνεργασίας τὰ τετραετῆ σχέδιά των, τὰ ὁποία συνεζητήθησαν, ἐνηρμονίσθησαν καὶ κατόπιν ὑπεβλήθησαν εἰς τὴν Οὐάσιγκτον.

Ἐκτοτε ὅλαι αἱ Χῶραι, ἢ τουλάχιστον αἱ περισσότεραι, ἐκπονοῦν προγράμματα καὶ τὰ καταρτίζουν κατὰ τρόπον περισσότερο ἐμπεριστατωμένον ἀπ' ὅ,τι βεβαίως ἔγιναν τὰ πρῶτα προγράμματα τῆς ἐποχῆς τοῦ Σχεδίου Μάρσαλ, πού συνετάχθησαν ἐσπευσμένως, εἴτε διότι οἱ ἄνθρωποι πού τὰ συνέταξαν ἐβιάζοντο νὰ παρουσιάσουν τὰ αἰτήματα, εἴτε διότι δὲν εἶχαν τὴν πείραν, τὴν ὁποίαν ἔχουν μετὰ τὴν πάροδον τῶν δεκαπέντε περίπου ἐτῶν πού ἐμεσολάβησαν.

Πράγματι, ὁ καταρτισμός ἐνός προγράμματος δὲν εἶναι κάτι τὸ ἀπλοῦν.

Δὲν πρέπει νὰ θεωρήσωμεν ὅτι ὑφίσταται πρόγραμμα, ὅταν ὑπάρχη μία ἔστω συστηματικὴ ἐμφάνισις τῶν σχεδιασθέντων νὰ ἐκτελεσθοῦν ἔργων. Ὁ κατάλογος ἔργων δὲν εἶναι καὶ πρόγραμμα. Τὰ προγράμματα δέον νὰ ἐκπονοῦνται μὲ μίαν ἱεράρχησιν, μὲ μίαν ἀλληλεξάρτησιν τῶν διαφόρων τομέων, μὲ μελέτην τῶν ἀντικτύπων καὶ τῶν προβλεπομένων συνεπειῶν, μὲ ἑναρμονισμόν τῶν διαφόρων τομέων, ὥστε νὰ ὑπάρχη συστηματικὴ ἀντιμετώπισις. Πρέπει νὰ καθορίζωνται οἱ ἀντικειμενικοὶ σκοποὶ, οἱ φορεῖς, τὰ ὄργανα, τὰ μέσα καὶ νὰ γίνεται καὶ ἡ χρονικὴ κλιμάκωσις, τόσον τῆς διαθέσεως τῶν μέσων, ὅσον καὶ τῶν ἐπιδιωκομένων ἀποτελεσμάτων.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἔχομεν πείραν κατὰ τὸ παρελθὸν προγραμμάτων, τὰ ὁποῖα δὲν ἦσαν ἄξια τοῦ ὀνόματός των. Τὸναντίον κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη αἱ ἀρμόδιαι ὑπηρεσίαι ἐπεμελήθησαν τοῦ προγραμματισμοῦ, ἐχρησιμοποίησαν δὲ καὶ ξένους ἐπιστήμονας, οἱ ὁποῖοι ἐβοήθησαν, ὥστε νὰ συνταχθῇ πρόγραμμα ἐφάμιλλον πρὸς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα συντάσσουσιν αἱ προηγμένα χῶραι.

4 Ἐκτὸς τοῦ προγραμματισμοῦ, ἐν ἄλλο στοιχείῳ ἀπαραίτητον διὰ τὴν ὑποβοήθησιν τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῶν καθυστερημένων χωρῶν, εἶναι ἡ *ἐξωτερικὴ βοήθεια*. Ὡς πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν βοήθειαν ἔχει διαμορφωθῆ μία ἐντελῶς διαφορετικὴ νοοτροπία σήμερον ἀπὸ ἐκείνην, ποῦ ὑπῆρχεν εἰς τὸ παρελθόν. Εἰς τὸ παρελθὸν αἱ προηγμένα χῶραι ἔβλεπαν τὰς καθυστερημένας ὑπὸ ἄλλο πρίσμα. Τὰς ἐθεώρουν περιοχὰς πρὸς ἐκμετάλλευσιν. Ἦσαν τόποι παραγωγῆς γεωργικῶν προϊόντων, τόποι ἐξορύξεως μεταλλευμάτων, τὰ ὁποῖα ἐπεξεργάζοντο τὰ προηγμένα κράτη. Οὕτω ἀφήνοντο αἱ καθυστερημένα χῶραι καθηλωμένα εἰς τὴν πρωτογενῆ φάσιν τῆς οἰκονομίας.

Τώρα ὁμως τὰ πράγματα ἔχουσιν ἀρκετὰ ἀλλάξει. Αἱ προηγμένα χῶραι ὄχι μόνον δὲν ἀντιλαμβάνονται, ὅπως εἰς τὸ παρελθόν, τὰ συμφέροντά των, ἀλλὰ βοηθοῦν τὰς ὑπανακτύκτους νὰ προωθηθοῦν οἰκονομικῶς, διότι ἐννοοῦν ὅτι ἡ παραγωγή τῆς οἰκονομίας τῶν καθυστερημένων χωρῶν δίδει εἰς τὰς προηγμένας πλεονεκτήματα, οἰκονομικὰ καὶ πολιτικὰ. Οἰκονομικὰ, διότι τὰς ἐνδιαφέρει ἡ αὔξησις τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως τῶν ὑπανακτύκτων. Πολιτικὰ, διότι, ὅταν προαχθοῦν οἰκονομικῶς, ὅταν ὑπερπηδῆσουν τὸ στάδιον τῆς ἀναπτύξεως, κατὰ τὸ ὁποῖον εἶναι εὐκολὸς ἡ διασάλευσις τῆς κοινωνικῆς εἰρήνης, τῆς ἐσωτερικῆς καὶ τῆς διεθνούς, αὐτὸ ἀποβαίνει πρὸς ὄφελός των, ἀφοῦ παύονται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ διεθνῆς εἰρήνη, στοιχείον ἀπαραίτητον διὰ τὴν οἰκονομικὴν καὶ τὴν πολιτικὴν εὐστάθειαν τῶν προηγμένων χωρῶν.

Λόγοι λοιπὸν σκοπιμότητος, οἰκονομικῆς καὶ πολιτικῆς, ὠθοῦν τὰ προηγμένα κράτη νὰ συμπεριφέρωνται ἔναντι τῶν ὑπανακτύκτων κατ' ἄλλον τρόπον ἀπ' ὅ,τι συνέβαινε εἰς τὸ παρελθόν. Ἡ ἐνίσχυσις των ἐκδηλοῦται ὑπὸ διαφόρους μορφάς, καὶ δὴ πρῶτον, ὡς βοήθεια εἰς ἐφόδια ἀναπτύξεως τῆς οἰκονομίας, εἰς κεφάλαια, εἰς τεχνικὸν ἐξοπλισμόν καὶ δεύτερον, ὡς τεχνικὴ βοήθεια, ἡ ὁποῖα σήμερον θεωρεῖται ἀπαραίτητος διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν καθυστερημένων χωρῶν. Πράγματι, χωρὶς γνῶσιν τῶν νέων μεθόδων, χωρὶς μύησιν εἰς τὰς τεχνολογικὰς προόδους, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποκτήσουν αὐτὸ τὸ ὁποῖον

χρειάζονται αί καθυστερημένοι χώροι, δηλαδή τὰς προϋποθέσεις τῆς ἐπιταχύνσεως τοῦ ρυθμοῦ τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως.

Ἡ βοήθεια, ἡ ὁποία παρέχεται, δὲν ἀναφέρεται μόνον εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς προϋποθέσεις ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι θὰ ἀποτελέσουν τὰ πλαίσια τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως. Καὶ δι' αὐτὸ βλέπομεν τὴν βοήθειαν τῶν προηγμένων χωρῶν νὰ κατευθύνεται καὶ εἰς τὸν προγραμματισμὸν τῆς οἰκονομίας τῶν καθυστερημένων καὶ εἰς τὴν τεχνικὴν ἐκπαίδευσιν καὶ εἰς τὴν ὀργάνωσιν, πού εἶναι ἐντελῶς προκαταρκτικὰ τῆς περαιτέρω οἰκονομικῆς πολιτικῆς.

Οἱ φορεῖς τῆς παροχῆς τῆς βοήθειας αὐτῆς, τῆς κεφαλαιακῆς καὶ τῆς τεχνικῆς, εἶναι ἀφ' ἑνὸς αἱ προηγμένοι χώροι καὶ ἀφ' ἑτέρου οἱ Διεθνεῖς Ὀργανισμοί. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν παλαιότεραν ἐποχὴν, ἡ μεταπολεμικὴ διεθνὴς οἰκονομικὴ ὀργάνωσις, εἶναι εὐρύτερα, περισσότερον δὲ οἰκονομικὴ παρά πολιτικὴ.

Εἰς τὴν ἐποχὴν π.χ. τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, αἱ ἐπιδιώξεις ἦσαν κατὰ πρῶτον λόγον πολιτικά. Ἐνῶ τώρα καὶ ὁ Ὀργανισμὸς τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν, δίδει ἰδιαιτέραν βαρύτητα εἰς τὰς διεθνεῖς οἰκονομικὰς ἐπιδιώξεις καὶ οἱ εἰδικευμένοι ἢ οἱ περιφερειακοὶ διακυβερνητικοὶ Ὀργανισμοὶ ἀσχολοῦνται κατὰ πρῶτον λόγον μὲ τὰ οἰκονομικὰ προβλήματα. Οἱ περισσότεροι μάλιστα μεταξύ αὐτῶν τῶν Ὀργανισμῶν εἶναι οἰκονομικοῦ περιεχομένου.

Ὁ Ο.Η.Ε., ἐν πρώτοις, ὡς γνωστόν, περιλαμβάνει τὸ Κοινωνικὸν καὶ Οἰκονομικὸν Συμβούλιον, πού εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερά του ὄργανα, μὲ τὸ ἑποῖον ἐπιδιώκει τοὺς οἰκονομικοὺς σκοποὺς εἰς τὸ διεθνὲς πλαίσιον. Καὶ οἱ οἰκονομικοὶ αὐτοὶ σκοποὶ εἶναι ἡ στενὴ σύμπραξις τῶν διαφόρων χωρῶν εἰς τὸν οἰκονομικὸν τομέα καὶ ἡ ὑποβοήθησις τῶν ὑπανακτύκτων χωρῶν διὰ νὰ προαχθοῦν οἰκονομικῶς.

Αἱ περιφερειακαὶ Ὀργανώσεις ἐπίσης ἀποβλέπουν εἰς οἰκονομικοὺς σκοποὺς. Οὕτω, εἰς τὴν Γενεὴν, λειτουργεῖ μία εἰδικὴ Οἰκονομικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Ο.Η.Ε. διὰ τὴν Εὐρώπην, πού ἀσχολεῖται μὲ τὴν μελέτην τῶν οἰκονομικῶν θεμάτων καὶ μὲ τὴν σύσφιγξιν τῶν οἰκονομικῶν σχέσεων μεταξύ τῶν Εὐρωπαϊκῶν χωρῶν. Ὡσαύτως ὁ Ὀργανισμὸς Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Συνεργασίας, ὁ ὁποῖος, ἰδρυθεὶς τὸ 1948 ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ Σχεδίου Μάρσαλ, διετηρήθη καὶ μετὰ τὴν ἐκπνοὴν τῆς τετραετίας τοῦ Σχεδίου Μάρσαλ, διότι ἐνδιεφέρετο ἀκριβῶς νὰ ὀργανώσῃ, νὰ συσφίξῃ τὰς οἰκονομικὰς σχέσεις μεταξύ τῶν 18 συνεργαζομένων χωρῶν. Ἡδη ὁ Ο.Ε.Ο.Σ ἀντεκατεστάθη ὑπὸ τοῦ Ὀργανισμοῦ Οἰκονομικῆς Συνεργασίας καὶ Ἀναπτύξεως, τοῦ ὁποίου μέλη εἶναι αἱ 18 Εὐρωπαϊκαὶ Χῶραι καὶ αἱ δύο χῶραι τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, δηλαδή αἱ Ἠνωμένοι Πολιτεῖαι καὶ ὁ Καναδᾶς.

Εἰδικευμένοι Διεθνεῖς Ὀργανισμοί, κατὰ κύριον λόγον οἰκονομικοί, εἶναι ἡ Διεθνὴς Τράπεζα Ἀνασυγκροτήσεως καὶ Ἀναπτύξεως, τὸ Διεθνὲς Νομισματικὸν Ταμεῖον, ὁ Ὀργανισμὸς Διατροφῆς καὶ Γεωργίας, ἡ Διεθνὴς Ὀργάνωσις Ἐργασίας, ἡ Διακυβερνητικὴ Ἐπιτροπὴ Μεταναστεύσεων ἐξ Εὐρώπης καὶ τινες ἄλλοι.

Ἐξ ἄλλου, τὰ Κράτη, τὰ ὁποῖα αἰσθάνονται ὅτι εἶναι μικρά, ἀδύνατα, ἀπροστάτευτα ἢ ἔστω καὶ μεγάλα, τῶν ὁποίων ὅμως δυσχεραίνεται ἡ ἐξέλιξις ἐναντι ἄλλων κρατῶν μεγαλυτέρων, προσπαθοῦν νὰ συμπράξουν μεταξύ των, νὰ ἀποτελέσουν μίαν ἐνότητα οἰκονομικήν, ὥστε νὰ ἐμφανισθοῦν εἰς τὸν διεθνή στίβον περισσότερο ἰσχυρά, περισσότερο ἱκανὰ διὰ νὰ ἀντιμετωπίσουν τὸν ἀνταγωνισμόν εἰς τὸν παγκόσμιον στίβον. Ἀπὸ τὴν βᾶσιν αὐτὴν ἀνεπήδησεν ἡ ἰδέα τῆς Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Κοινότητος, ἡ ὁποία εἶχεν ἔως τῶρα τὸ ἀποτέλεσμα νὰ ὀργανωθοῦν δύο ὁμάδες χωρῶν τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης: Ἡ ὁμάς τῶν Ἐξ πού περιλαμβάνει τὴν Γαλλίαν, τὴν Ἰταλίαν, τὴν Γερμανίαν καὶ τὰ τρία κράτη τῆς Μπενελούξ, δηλαδὴ τὸ Βέλγιον, τὴν Ὁλλανδίαν καὶ τὸ Λουξεμβούργον καὶ ἡ Ὁμάς τῶν Ἑπτὰ ὅπου ἀνήκουν ἡ Ἀγγλία, τὰ Σκανδιναυικά κράτη (ἡ Σουηδία, ἡ Δανία καὶ ἡ Νορβηγία), ἡ Ἐλβετία, ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Πορτογαλία.

Αὗται αἱ δύο ὁμάδες κρατῶν δὲν ἀποκλείεται συντόμως νὰ γίνουν μία, ἡ ὁποία μάλιστα νὰ περιλάβῃ καὶ τὰς ἄλλας χώρας, πού ἔμειναν ἔξω τῶν δύο Ὁμάδων, τὴν Ἑλλάδα, τὴν Τουρκίαν, τὴν Ἰσπανίαν, τὴν Ἰρλανδίαν καὶ τὴν Ἰσλανδίαν. Οὕτω θὰ δημιουργηθῇ μία εὐρεῖα περιοχὴ ἐκ 300 καὶ πλέον ἑκατομμυρίων κατοίκων, πού θὰ εἶναι τουλάχιστον πληθυσμιακῶς, μεγαλυτέρα καὶ τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. καὶ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν. Ἡ ἡνωμένη αὐτὴ Εὐρώπη, θὰ δύναται νὰ ὀργανώσῃ καλύτερον τὴν οἰκονομίαν της πρὸς τὸ συμφέρον ὄλων τῶν λαῶν πού περικλείει, θὰ ἐπιτύχῃ δὲ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ εἰδίκευσιν ἀποδοτικωτέραν καὶ κόστος μικρότερον καὶ ἀνταγωνιστικὰς προϋποθέσεις καλυτέρας.

Καὶ εἰς τὴν Λατινικὴν Ἀμερικὴν ἀκόμη, ἐγένετο ἀνάλογος ἐπιτυχὴς προσπάθεια. Τὰ περισσότερα κράτη τῆς Κεντρικῆς καὶ τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, εἴκοσι τὸν ἀριθμόν, ὀργανώθησαν καὶ αὐτὰ εἰς μίαν Κοινὴν Ἀγορὰν καὶ εἰς πληθυσμὸς καὶ ἐκεῖ ἄρκετὰ μεγάλος, ἄνω τῶν 100 ἑκατομμυρίων κατοίκων, ὀργανώνεται καὶ ἀποβλέπει νὰ ἰσχυροποιήσῃ τὴν οἰκονομικήν του θέσιν εἰς τὸν διεθνή στίβον.

Ὁ σκοπὸς τῆς συμπράξεως αὐτῆς εἶναι ἡ ἀπὸ κοινοῦ λύσις τῶν γεννωμένων προβλημάτων, ἡ ἀπὸ κοινοῦ ἀντιμετώπισις τῶν ἔξω τῶν ὁμάδων χωρῶν, ἀλλὰ καὶ ἡ βαθμιαία οἰκονομικὴ ἐνοποίησης. Ὁ δὲ ἀπώτερος σκοπὸς εἶναι, ἡ ἐπιτυχηανομένης τῆς οἰκονομικῆς ἐνοποιήσεως, νὰ ἐπιτευχθῇ ἐνδεχομένως καὶ ἡ πολιτικὴ ἐνοποίησης, νὰ γίνον π.χ. εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην, αἱ Ἠνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Εὐρώπης.

5. Τὸ κύριον μέσον, μὲ τὸ ὁποῖον αἱ ὑπανάπτυκτοι χῶραι προσπαθοῦν νὰ ἐπιταχύνουν τὸν ρυθμὸν τῆς ἀνάπτυξός των καὶ τοῦ βιοτικῆς ἐπιπέδου τοῦ λαοῦ των, εἶναι ἡ *ἐκβιομηχάνισις*. Αἱ χῶραι αὗται εἶναι κατὰ γενικὸν κανόνα γεωργικαί, δηλαδὴ ἔχουν ἀναπτύξει τοὺς κλάδους τῆς πρωτογενοῦς παραγωγῆς, τὴν γεωργίαν, τὴν κτηνοτροφίαν, τὴν δασοπονίαν κλπ. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς κλάδους δὲν τοὺς ἔχουν ἀναπτύξει ὑπὸ τὴν σύγχρονον μορφήν, ὅπως εἶναι ἀνεπτυγμένοι εἰς τὰς προηγμένας χώρας. Καὶ αὐτοὶ οἱ κλάδοι, εἰς τοὺς ὁποίους βασίζονται αἱ καθυστερημένοι χῶραι, εἶναι μερικῶς

ἀνεπτυγμένοι. Πολύ ὀλιγώτερον προηγμένη ὁμως εἶναι ἡ βιομηχανία, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὴν καλυτέραν ἐκδήλωσιν τῆς τεχνικῆς καὶ γενικώτερον τῆς προόδου.

Ἐπιβλέπουσιν λοιπὸν τὰ Κράτη αὐτὰ νὰ ἀναδιαρθρώσουν τὴν οἰκονομίαν των, νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἐπίσπευσιν τοῦ ρυθμοῦ τῆς προόδου μὲ μέσον τὴν ἐκβιομηχανίαν, ἡ ὁποία λαμβάνεται βεβαίως ὑπὸ πολὺ εὐρείαν ἔννοιαν, διότι ἡ ἐκβιομηχανία δὲν ἀποβλέπει ἀπλῶς εἰς τὴν ἀπόκτησιν περισσοτέρων βιομηχανιῶν ἢ τὴν αὐξήσιν τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς. Ἐκβιομηχανία εἶναι ἔννοια ποῦ ἔχει πολλὰς ἀπαιτήσεις. Μὲ τὴν ἐκβιομηχανίαν ἐννοοῦμεν, ἐν πρώτοις, νὰ ἀποκτηθοῦν βασικαὶ βιομηχανίαι, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὴν ἐκδήλωσιν τῆς τεχνικῆς προόδου καὶ τὴν δύναμιν ἀξιοποιήσεως τῶν φυσικῶν πόρων.

Ἐκβιομηχανίαν ἐννοοῦμεν νὰ ἔχωμεν ἐφαρμογὴν τῶν προόδων τῆς τεχνικῆς εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς, ἀκόμη καὶ τὴν γεωργίαν, ἡ ὁποία ἐπίσης πρέπει νὰ μηχανοποιηθῆ, ὅπως συμβαίνει εἰς τὰς προηγμένας χώρας.

Αἱ Ἠνωμένοι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς, αἱ ὁποῖαι διὰ νὰ συντηρήσουν τὸν λαὸν των ἀπησχόλουν πρὸ 100 ἐτῶν τὰ 80% τοῦ πληθυσμοῦ των εἰς τὴν γεωργίαν, σήμερον, χάρις εἰς τὴν μηχανοποίησιν τῆς γεωργίας, δὲν χρειάζονται περισσότερον τοῦ 10% τοῦ πληθυσμοῦ των νὰ ἀπασχολοῦν, διότι καὶ εἰς τὴν γεωργίαν ἡ ἐκβιομηχανία ἔχει ἐπικρατήσῃ.

Ἡ ἐκβιομηχανία ἀπαιτεῖ ἐπὶ πλέον νὰ ἀποκτηθῆ ἡ νοοτροπία συντόνου τεχνικῆς δράσεως, ἡ ὑψημῆς παραγωγικότητος, περὶ τῆς ὁποίας θὰ ὁμιλήσωμεν ἀμέσως.

Ἐπιστεῦετο ἄλλοτε, ὅτι ἡ ἐκβιομηχανία ἐσήμαινε παραγκωνισμὸν ἢ παραμερισμὸν τῆς γεωργικῆς δραστηριότητος. Ἡ ἐκβιομηχανία, ὁμως, ὅπως εἶπομεν, συνεπάγεται μηχανοποίησιν καὶ τῆς γεωργίας. Ἀλλὰ πέραν τούτου, ἡ βιομηχανία στηρίζεται εἰς τὴν γεωργίαν καὶ στηρίζει τὴν γεωργίαν. Οἱ δύο κλάδοι γεωργία καὶ βιομηχανία, δὲν εἶναι, ὅπως ἐνομίσθη κάποτε, ἀντίπαλοι, ἀλλὰ εἶναι σύμμαχοι, ἀλληλοσυμπληροῦνται καὶ δὲν ἀλληλοσυγκρούονται. Ἡ πρόοδος τῆς μιᾶς δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ χωρὶς τὴν πρόοδον τῆς ἄλλης. Ἡ προηγμένη γεωργία ἀποτελεῖ τὸ σπουδαιότερον ὑπόβαθρον διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας. Εἰς τὸν γεωργικὸν πληθυσμὸν κυρίως θὰ εὕρῃ τὴν καταναλωτικὴν ἀγορὰν ἡ βιομηχανία, καθ' ὅσον, ὅταν τὸ γεωργικὸν εἰσόδημα, λόγῳ προόδου τῆς γεωργίας, εἶναι ἡξημένον τότε ὑπάρχει δυνατότης νὰ γίνουσι οἱ γεωργοὶ ἀγορασταὶ τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων. Ἡ δὲ βιομηχανία δὲν δύναται νὰ προαχθῆ, ἂν δὲν ὑπάρχῃ ἐκτεταμένη ἀγορά.

Ἐὰν δὲν δύναται νὰ προαχθῆ πολὺ ἡ βιομηχανία τῆς Γαλλίας π.χ. διότι ἀπευθύνεται εἰς λαὸν 45 ἑκατομμυρίων καὶ ἐπιζητοῦν οἱ Γάλλοι τὴν εὐρύτεραν Εὐρώπην διὰ νὰ δυνηθῆ ἡ βιομηχανία των νὰ εὐδοκιμήσῃ, πολὺ περισσότερον αὐτὸ ἰσχύει διὰ μίαν μικρὰν Χώραν, ὡς ἡ Ἑλλάς.

Ἀλλὰ καὶ ἡ γεωργία ἔχει ἀπόλυτον ἀνάγκην τῆς βιομηχανίας, διότι ἡ βιομηχανία θὰ τῆς δώσῃ τὰ εἶδη συντηρήσεως τῶν γεωργῶν καὶ τὰ ἐφόδια διὰ τὴν παραγωγικὴν δραστηριότητα τοῦ γεωργικοῦ πληθυσμοῦ.

6. Ἡ ἐκβιομηχανία καὶ ἡ βιομηχανικὴ ἀνάπτυξις ἔχουν ὀπωσθήποτε

συνεπακόλουθον τὴν αὐξησιν τῆς παραγωγικότητος. *Παραγωγικότης* δὲ εἶναι ἡ ἀντιστοιχία παραγομένου προϊόντος πρὸς τὸν ἐκάστοτε λαμβανόμενον ὑπ' ὄψιν συντελεστὴν τῆς παραγωγῆς, ἡ ἀκόμη πρὸς τὸ σύνολον τῶν καταβαλλομένων προσπαθειῶν συνθετικῶς.

Ἡ παραγωγικότης εἶναι ὅπως καὶ ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις, μία δυναμικὴ ἔννοια. Δὲν ὑπάρχει ὄριον συγκεκριμένον, πρὸς τὸ ὁποῖον βαδίζει ὁ ρυθμὸς τῆς παραγωγικότητος. Πάντοτε ὑπάρχει κάτι ἀνώτερον ἀπὸ ἐκεῖνο πού πρὸς στιγμὴν ἔχει κατακτηθῆ. Δι' αὐτὸ καὶ αἱ Χῶραι, πού ἔχουν ὑψηλὴν παραγωγικότητα, προσπαθοῦν μὲ διάφορα μέσα, κυρίως τεχνικά, νὰ ἐπιτύχουν περαιτέρω ἄνοδον τῆς στάθμης τῆς παραγωγικότητος.

Ἐπίσης ἡ παραγωγικότης εἶναι μία ἔννοια, ἡ ὁποία προσιδιάζει πρὸς κάθε ἐκδήλωσιν, εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τῆς παραγωγῆς. Ἀκόμη καὶ εἰς τὴν κυκλοφορίαν τῶν ἀγαθῶν, ὅπως π.χ. εἰς τὴν δραστηριότητα τῶν Τραπεζῶν.

Μία Τράπεζα καλῶς λειτουργοῦσα πρέπει νὰ προσέχη τὸν ρυθμὸν τῆς παραγωγικότητος τῆς δράσεώς της. Καὶ θὰ τὸν αὐξήσῃ ἀν' ἀξιοποίησιν π.χ. τὸν χρόνον, ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχουν κενά, νὰ μὴ ὑπάρξῃ σπατάλη χρόνου. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ χρῆμα, νὰ τὸ γονιμοποιήσῃ καλύτερα, ὥστε πλὴν ἐκεῖνου τοῦ ρευστοῦ διαθέσιμου, νὰ χρησιμοποίησῃ καὶ τοὺς τραπεζικοὺς συνδυασμοὺς τοῦ λογιστικοῦ χρήματος καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἐπίσης αὐξάνεται ἡ παραγωγικότης ὅταν γίνῃ τοιαύτη ἱεράρχησις τῶν κατευθύνσεων πρὸς τὰς ὁποίας κινεῖται τὸ τραπεζικὸν χρῆμα, ὥστε νὰ δίδεται τὸ μᾶξιμουμ τῆς ὠφελείας εἰς τὴν οἰκονομίαν.

Οἱ προσδιοριστικοὶ παράγοντες τῆς αὐξήσεως τῆς παραγωγικότητος εἶναι κυρίως οἱ ἑξῆς :

α) Τὸ τεχνικὸν ἐπίπεδον καὶ ἡ ὀργάνωσις. Αἱ χῶραι, αἱ ὁποῖαι ἔχουν προηγμένην τεχνικὴν εἰς μεθόδους καὶ ἐφόδια καὶ προηγμένην εἰδίκευσιν εἰς κατάρτισιν τεχνικὴν, αὐταὶ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐπιτύχουν μεγαλυτέραν παραγωγικότητα, ἐφ' ὅσον βέβαια αὐτὰ συνδυασθοῦν καὶ μὲ τὴν κατάλληλον ὀργάνωσιν, κατὰ τὴν ὁποῖαν ὁ ἔμψυχος παράγων, ὁ ἄνθρωπος, εἶναι προσηρμοσμένος κατὰ τὸν ἀποδοτικώτερον τρόπον πρὸς τὸ ἄψυχον περιβάλλον τῶν μηχανῶν.

β) Ἡ κρατικὴ πολιτικὴ ἐπίσης ἀποτελεῖ ἓνα συντελεστὴν προωθήσεως τῆς παραγωγικότητος. Τὰ φορολογικὰ κίνητρα, τὰ ὁποῖα θεσπίζονται διὰ τὴν προώθησιν τῆς οἰκονομίας, οἱ κατάλληλοι φορεῖς, οἱ ὁποῖοι κινητοποιοῦν τὴν παραγωγικὴν δρᾶσιν καὶ τέλος ἡ τεχνικὴ βοήθεια, τὴν ὁποῖαν τὰ Κράτη καὶ οἱ Εἰδικοὶ Ὄργανισμοί, ὅπως τὰ Κέντρα Παραγωγικότητος, προσφέρουν εἰς τοὺς φορεῖς τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος, ἀποτελοῦν ἐκτάκτως σπουδαῖα μέσα, διὰ τῶν ὁποίων ἡ κρατικὴ πολιτικὴ δύναται νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν αὐξησιν τῆς παραγωγικότητος.

γ) Ἡ διεθνὴς συνεργασία, ἐπίσης, ἀποτελεῖ ἓνα ἄλλον παράγοντα, πού βοηθεῖ τὴν παραγωγικότητα, μὲ τὴν ἐνίσχυσιν εἰς κεφάλαια, μὲ τὰ παρεχόμενα τεχνικά ἐφόδια καὶ μὲ τὴν ἀνταλλαγὴν πληροφοριῶν. Μὲ τὴν ξένην τεχνικὴν βοήθειαν γονιμοποιεῖται ἡ ἐξωτερικὴ βοήθεια εἰς κεφάλαια. Ὅλα

αυτὰ ἀποτελοῦν ἐκδηλώσεις τῆς διεθνοῦς συνεργασίας, πού συντελοῦν εἰς τὴν αὐξησιν τῆς παραγωγικότητος.

Αἱ συνέπειαι, τὰς ὁποίας δύναται νὰ ἔχη ἡ ηὔξημένη παραγωγικότης, εἶναι ἡ μείωσις τοῦ κόστους καὶ συνεπεία αὐτῆς ἡ συμπίεσις τῶν τιμῶν, ὡς καὶ ἡ αὐξησις τῆς ἀπασχολήσεως. Ἐχει παρατηρηθῆ ὅτι ἡ ηὔξημένη παραγωγικότης συνεπάγεται αὐξησιν τῆς ἀπασχολήσεως.

Δὲν ὑποστηρίζεται πλέον ἡ παλαιὰ ἄποψις, ὅτι ἡ αὐξησις τῆς παραγωγικότητος προκαλεῖ ὀριστικὸν ἐκτοπισμὸν ἐργατῶν, διότι ἡ τεχνολογικὴ ἀνεργία δὲν παρατηρεῖται παρὰ μόνον τοπικῶς καὶ βραχυχρονίως. Ἐὰν θεωρήσωμεν τὸ ζήτημα εὐρύτερον χρονικῶς καὶ χωρικῶς, θὰ ἴδωμεν ὅτι, ὅπου αὐξάνεται ἡ παραγωγικότης, ἐκεῖ αὐξάνεται ἐν συνεχείᾳ καὶ ἡ ἀπασχόλησις, διότι μὲ τὴν πτώσιν τῶν τιμῶν δημιουργεῖται αὐξησις τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως, ἡ ὁποία κατευθύνεται εἰς τὴν ζήτησιν ἀγαθῶν εἰς ἄλλους τομεῖς. Εἰς τοὺς ἄλλους αὐτοὺς τομεῖς προκαλεῖται ζήτησις ἐργασίας. Γεγονὸς εἶναι ὅτι τελικῶς ἡ αὐξησις τῆς παραγωγικότητος ὁδηγεῖ εἰς αὐξησιν τῆς ἀπασχολήσεως.

Αἱ στατιστικαὶ τῶν προηγμένων χωρῶν δεικνύουν αὐτὸ προδήλως. Ὅτι δηλαδή, ὅπου αὐξάνεται ἡ παραγωγικότης, ἐκεῖ, ἐντὸς ὀλίγου, αὐξάνεται καὶ ἡ ἀπασχόλησις καὶ κατὰ συνέπειαν αὐξάνεται καὶ ἡ πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ, ἀντιθέτως ἀπὸ ὅ,τι ὑπεστηρίζετο ἄλλοτε, ὅτι ὅταν αὐξήσῃ ἡ πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ, πτωχαίνει ὁ λαός. Τὸ ἀντίστροφον συμβαίνει συνήθως σήμερον. Ἀνερχομένης τῆς στάθμης τῆς παραγωγικότητος, αὐξάνεται καὶ ἡ ἀπασχόλησις ὡς καὶ ἡ πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ.

Ἐπὶ πλέον, ἡ αὐξησις τῆς παραγωγικότητος, ἐπιτρέπει περισσοτέρας ἐπενδύσεις. Ὅταν δὲ αἱ ἐπενδύσεις αὗται γίνουσι κατὰ τρόπον ὀρθολογικόν, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰς τεχνικὰς ἐπινοήσεις, ἐπακόλουθον περαιτέρω εἶναι ἡ νέα αὐξησις τῆς παραγωγικότητος. Ἐμφανίζεται οὕτω πολλαπλασιαστικὴ αὐξησις τῆς παραγωγικότητος, λόγῳ ἀκριβῶς τῆς τροπῆς τοῦ ηὔξημένου κεφαλαίου πρὸς νέας ἐπενδύσεις περισσότερο παραγωγικάς.

Προκύπτει ὁμως ἐν ἄλλο θέμα: ἡ κατανομή τῶν ὠφελιμάτων τῆς ηὔξημένης παραγωγικότητος. Τόσον διὰ λόγους δικαιοσύνης, ὅσον καὶ διὰ λόγους σκοπιμότητος, πρέπει νὰ γίνῃ μία λογικὴ καὶ δικαία κατανομή τῶν ὠφελιμάτων τῆς ηὔξημένης παραγωγικότητος. Οἱ συντελέσαντες εἰς τὴν ηὔξημένην παραγωγικότητα εἶναι οἱ ἐργάται, οἱ ἐργοδοταί, ἀλλὰ καὶ τὸ κοινωνικὸν σύνολον, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ λάβῃ τὴν μερίδα του. Τὸ κοινωνικὸν σύνολον ἀπολαμβάνει ἄφ' ἐνὸς διὰ τῆς πτώσεως τῶν τιμῶν, πού σημαίνει αὐξησιν τῆς ἀγοραστικῆς του δυνάμεως καὶ ἄφ' ἑτέρου διὰ τῶν νέων ἐπενδύσεων, τὰς ὁποίας θὰ ἐνεργήσῃ, εἴτε ἡ ἐπιχείρησις ἡ ὁποία ὠφελεῖται, εἴτε αὐτὸ τοῦτο τὸ Κράτος, μὲ τὰ πρόσθετα φορολογικὰ ἔσοδα, μὲ τὰ ὁποία θὰ δημιουργήσῃ νέα ἔργα, πού σημαίνουν νέαν ἀπασχόλησιν.

Οἱ ἐπιχειρηματῆαι θὰ ὠφεληθοῦν διὰ τοῦ προσθέτου κέρδους, τὸ ὁποῖον θὰ ἀπολαύσουσι ἐκ τῆς ηὔξημένης παραγωγικότητος, οἱ δὲ ἐργάται διὰ τῆς αὐξήσεως τῶν μισθῶν των καὶ τῆς ἐλαττώσεως τοῦ χρόνου ἐργασίας, ἡ ὁποία εἶναι εὐκὸλον νὰ πραγματοποιηθῇ, ὅταν ἀνέλθῃ ἡ στάθμη τῆς παραγωγικότητος.

Ὡς πρὸς τοὺς μισθοὺς, εἶναι λογικὸν νὰ αὐξάνωνται παραλλήλως πρὸς τὴν ἄνοδον τῆς παραγωγικότητος. Ἐκεῖ ὅπου ἠϋξήθησαν οἱ μισθοὶ παραλλήλως πρὸς τὴν αὐξησιν τῆς παραγωγικότητος, δὲν ἐγένετο μόνον πρᾶξις δικαιοσύνης, ἀλλὰ ἐγένετο καὶ πρᾶξις νομισματικῶς ὀρθή, διότι, ὅταν ἡ αὐξησις εἶναι παράλληλος, δὲν γεννᾶται θέμα πληθωριστικῶν πιέσεων.

Οἱ ἐργάται ὁμως ὠφελοῦνται καὶ ὡς καταναλωταί, διότι ὅταν συμπιεσθοῦν αἱ τιμαί, λόγῳ τῆς ἠϋξημένης παραγωγικότητος, αὐξάνεται ὁ πραγματικὸς μισθὸς τῶν ἐργατῶν. Καὶ τέλος ὠφελεῖται ἡ ἐργατικὴ τάξις ἐν τῷ συνόλῳ τῆς, λόγῳ τῶν νέων ἐπενδύσεων καὶ τῆς διευρύνσεως τῆς ἀπασχολήσεως.

7. Τὴν αὐξησιν τῆς παραγωγικότητος συνεπικουρεῖ ἡ *τεχνικὴ ἐκπαίδευσις*, τῆς ὁποίας ἡ σημασία διὰ τὴν οἰκονομίαν εἶναι ἐξαιρετικὰ μεγάλη. Σήμερον ὅλοι δέχονται ὅτι ἡ καλυτέρα ἐπένδυσις εἶναι ἡ ἐπένδυσις εἰς τὸ ἐμψυχον ὑλικὸν ποῦ γίνεται διὰ τῆς ἐπαγγελματικῆς ἐκπαίδευσσεως, διὰ τῆς τεχνικῆς καταρτίσεως. Ἀποδίδεται εἰς τὴν τεχνικὴν ἐκπαίδευσιν ὅλως ἰδιαιτέρα σημασία, μεγαλυτέρα καὶ ἀπὸ ἐκείνην, ποῦ ἀποδίδεται εἰς τὴν κεφαλαιακὴν ἐπάρκειαν. Διότι ἔχει παρατηρηθῆ ὅτι ἐκεῖ ὅπου ἡ τεχνικὴ ἐκπαίδευσις εἶναι προηγμένη καὶ ἡ ὀργάνωσις εἶναι ἱκανοποιητικὴ, ὅταν δὲ τὰ ὀργανωτικὰ πλαίσια εἶναι καλὰ, εἶναι εὐκόλος ἡ οἰκονομικὴ πρόοδος, ἔστω καὶ ἂν, πρὸς στιγμὴν, δὲν ὑπάρχουν ἐπαρκῆ κεφάλαια. Τὸ παράδειγμα τὸ ἔδωσε ἡ μεταπολεμικὴ Γερμανία.

Ἐκτὸς πλεωρᾶς ἐμψύχου δυναμικοῦ ἔχουν σημειωθῆ μεγάλα μεταβολαὶ εἰς τὸν αἰῶνα μας καὶ ἰδίως ὡς πρὸς τὴν σύνθεσιν εἰς ἀνειδικεύτους καὶ εἰδικευμένους. Ἄλλοτε εἶχομεν μέγαν ὄγκον ἀνειδικεύτων καὶ μικρὸν ὄγκον εἰδικευμένων, ἀκόμη καὶ εἰς τὰς προηγμένας Χώρας. Ἡ ἐξέλιξις αὐτῶν τῶν μεγεθῶν, τῶν ἀνειδικεύτων καὶ τῶν εἰδικευμένων, ὑπῆρξεν ἐντελῶς ἄνιστος. Ὁ ὄγκος τῶν εἰδικευμένων αὐξάνει μὲ ρυθμὸν πολλαπλασίως ταχύτερον ἀπ' ὅ,τι αὐξάνει ὁ ὄγκος τῶν ἀνειδικεύτων. Εἰς πολλὰς χώρας μάλιστα ἔπαυσε νὰ αὐξάνη ὁ ὄγκος τῶν ἀνειδικεύτων καὶ τὸ συνολικὸν μέγεθος των, ἀντὶ νὰ ἀνέρχεται τίπτε. Καὶ προβλέπουν οἱ ἀρμόδιοι ὅτι συντόμως θὰ ἔλθῃ ὁ χρόνος, ποῦ δὲν θὰ χρειάζωνται ἀνειδικεῦτοι.

Ἡ πρώτη διαπίστωσις λοιπὸν εἶναι ἡ ἐπικράτησις τῶν εἰδικευμένων, ἀποτελοῦντων τὴν μεγίστην πλειονότητα εἰς τὸ σύνολον τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ. Ἡ δευτέρα διαπίστωσις εἶναι ὅτι ἐντὸς τῆς κατηγορίας τῶν εἰδικευμένων, συνεχῶς καὶ περισσότερον κρατοῦν τὰ πρωτεῖα οἱ ἔχοντες ἀνωτέραν τεχνικὴν κατάρτισιν. Ἐὰν διακρίνωμεν τοὺς εἰδικευμένους εἰς τρεῖς κατηγορίας, εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνωτάτην τεχνικὴν μόρφωσιν, εἰς τοὺς ἔχοντας μέσῃν καὶ εἰς τοὺς ἔχοντας κατωτάτην, θὰ ἴδωμεν ὅτι ἡ ἐξέλιξις αὐτῶν τῶν τριῶν μεγεθῶν προχωρεῖ ἀνίσως. Καὶ ἂν συγκρίνωμεν τὰ δεδομένα μιᾶς 20ετίας μόνον, βλέπομεν ὅτι ὁ ρυθμὸς τῆς αὐξήσεως τῶν ἀναγκῶν εἰς τεχνικοὺς ἐπιστήμονας εἶναι πολὺ ταχύτερος ἀπ' ὅ,τι ὁ ρυθμὸς τῆς ζητήσεως κατωτάτων ἢ μέσων καὶ τῶν μέσων πάλιν ὁ ρυθμὸς εἶναι ταχύτερος ἀπ' ὅ,τι τῶν τεχνικῶν κατωτάτης παιδείας.

Εἰς τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα π.χ. πρὸ 40 ἢ 50 ἐτῶν ἐζητοῦντο ὡς μηχανικοί,

αὐτοὶ ποὺ ἐξήρχοντο ἀπὸ τὰς κατωτάτας τεχνικὰς νυκτερινὰς Σχολὰς. Ἀπὸ μιᾶς 20ετίας αὐτοὶ δὲν εἶναι ἐπαρκεῖς καὶ ζητοῦνται ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι σπουδάζουν εἰς μέσας τεχνικὰς Σχολὰς. Σήμερον δὲ τὰ μεγάλα καὶ συγχρονισμένα δεξαμενόπλοια ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ τοὺς λεγομένους ναυτικούς μηχανολόγους, δηλαδὴ ἀπὸ ἐπιστήμονας, ποὺ ἔχουν ἀνωτάτην τεχνικὴν κατάρτισιν.

Αἱ τεχνικαὶ πρόοδοι καὶ ὁ αὐτοματισμὸς ἰδιαιτέρως ἐκτοπίζουν ὄχι μόνον ἀνειδικεύτους, ἀλλὰ καὶ εἰδικευμένους κατωτέρας στάθμης καὶ δημιουργοῦν ἀνάγκας εἰς εἰδικευμένους ἀνωτέρας μορφώσεως. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος ποὺ παντοῦ ἰδρύνονται πολλὰ Πολυτεχνεῖα καὶ ἐν τούτοις διαπιστοῦται ὅτι οἱ ἐξερχόμενοι τῶν Πολυτεχνείων δὲν θὰ ἐπαρκέσουν καὶ ἂν ἀκόμη διπλασιασθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐντὸς τῶν προσεχῶν 10 ἐτῶν.

Αἱ κύριαί τάσεις τῆς τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως εἰς τὰς προηγμένας Χώρας εἶναι αἱ ἑξῆς: Πρῶτον ὅτι χρειάζεται καὶ αὐτὴ ἓνα προγραμματισμὸν καὶ δι' αὐτὸ τὰ προγράμματα οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως ἔχουν πάντοτε καὶ τομέα προγραμματισμοῦ τῆς τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως. Χρειάζεται ὅμως ὀργανικὸς σύνδεσμος μεταξὺ τοῦ προγραμματισμοῦ τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως καὶ τοῦ προγραμματισμοῦ τῆς τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως. Καὶ μάλιστα πρέπει νὰ προηγηθῇ ὁ προγραμματισμὸς τῆς τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως κατὰ ἀ' χρονικὸν διάστημα, κατὰ μίαν τριετίαν ἢ μίαν πενταετίαν, ὥστε νὰ δημιουργοῦνται τὰ τεχνικὰ στελέχη, τὰ ὅποια πρόκειται νὰ ἐπανδρώσουν τοὺς ὑπὸ ἀνάπτυξιν τομῆς εἰς τὸ ἐπόμενο χρονικὸν διάστημα.

Ἡ δευτέρα κατεύθυνσις τῆς τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως εἶναι ὅτι τὰ Κράτη τὴν ἐμπιστεύονται, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, εἰς δημοσίους φορεῖς. Τὸ Κράτος ἢ Ὅργανισμοὶ δημοσίου δικαίου ἀναλαμβάνουν τὴν τεχνικὴν ἐκπαίδευσιν, ὄχι μόνον διὰ νὰ ἀποφευχθῇ ἡ ἐπικέρδεια, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ δοθῇ ἡ εὐκαιρία εἰς ἐκεῖνους, οἱ ὅποιοι εἶναι ἱκανοὶ καὶ δὲν ἔχουν τὰ μέσα, νὰ μορφωθοῦν μὲ ὑποτροφίας κλπ.

Ἐπίσης μία ἄλλη κατεύθυνσις εἶναι ὅτι ἐπιδιώκεται ὁ προσανατολισμὸς τῶν νέων, ποὺ θὰ ἐκπαιδευθοῦν ὑπὸ διπλῆν ἔννοιαν. Πρῶτον ἀπὸ ἀπόψεως ἱκανοτήτων. Ἐπιζητεῖται νὰ ἐξακριβωθῇ, ἐὰν ἔχουν τὰς ἱκανότητας ποὺ προσιδιάζουν εἰς τὸ ἐπάγγελμα, τὸ ὅποιον ζητεῖ ἡ ἀγορά. Διότι θὰ ἦτο μὴ ὀρθολογικὴ πρᾶξις τὸ νὰ κατευθύνωμεν ἓνα νέον π.χ. εἰς τὴν ἠλεκτρολογίαν, ἐπειδὴ χρειάζομεθα ἠλεκτρολόγους χωρὶς νὰ ἔχη τὴν κλίσιν, τὴν προδιάθεσιν, τὰς ιδιότητας γενικῶς ἐκείνας, ποὺ μὲ τὴν ψυχοτεχνικὴν καὶ ἄλλα μέσα εἶναι δυνατὸν νὰ διαπιστώσωμεν.

Ἄλλὰ καὶ ἀντικειμενικῶς πρέπει ὁ προσανατολισμὸς νὰ ἐρευνᾷ τὰς ἀνάγκας τῆς ἀγορᾶς. Δὲν ὠφελεῖ νὰ προσανατολίσωμεν τοὺς νέους ἐκεῖ ποὺ αἱ δυνατότητές των ὀδηγοῦν ἐὰν καὶ ἀντικειμενικῶς δὲν ὑπάρχουν αἱ ἀνάγκαι. Δι' αὐτὸ πρέπει νὰ ἐρευνᾶται παραλλήλως καὶ ἡ ἀγορὰ τί ἀπορροφᾷ, τί χρειάζεται, πρᾶγμα τὸ ὅποιον ἐμφανίζεται εἰς τὸ πρόγραμμα ὅπου ἀναγράφονται αἱ ἀνάγκαι εἰς ἔμψυχον δυναμικὸν κατὰ κλάδους.

Ὡς πρὸς τὸ πρόγραμμα τῶν μαθημάτων, ἐπικρατοῦν αἱ ἑξῆς ἀπόψεις: Ἄφ' ἑνὸς συνδυάζεται ἡ ἀνθρωπιστικὴ παιδεία μὲ τὰ τεχνικὰ μαθήματα, ὥστε

ὁ ἄνθρωπος νὰ ἐξέρχεται μὲ ὠλοκληρωμένην μὀρφωσιν καὶ ὄχι μὲ μονομερῆ τεχνικὴν τοιαύτην. Νὰ μὴ ἀναπτύσσεται ἡ τεχνοκρατικὴ σκέψις ἀλλὰ νὰ ὑπάρχη καὶ τὸ ἀνθρωπιστικὸν ὑπόβαθρον εἰς τὴν μὀρφωσιν. Ἄφ' ἑτέρου ἐπιδιώκεται νὰ παρέχεται, κατὰ τὸ περισσότερον χρονικὸν διάστημα, κατάρτισις τεχνικὴ γενικώτερα καὶ κατὰ τὸ μικρότερον χρονικὸν διάστημα εἰδίκευσις, ὥστε εἰς τὴν περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποῖαν θὰ ἐκτοπισθῆ ἔν εἰδίκευμένον ἐπάγγελμα — διότι εἶπομεν ὅτι ὁ αὐτοματισμὸς ἐκτοπίζει ὄχι μόνον τοὺς ἀνειδικεῦτους ἀλλὰ καὶ τοὺς εἰδίκευμένους — νὰ δύναται μὲ μικρὰν ἐπιμὀρφωσιν, μὲ μίαν μετεκπαίδευσιν π.χ. ἐνὸς ἔτους, νὰ κατευθυνθῆ πρὸς ἄλλον τομέα, ὅπου ὑπάρχει ἡ σχετικὴ ζήτησις εἰς τὴν ἀγοράν.

Τέλος, ἡ διεθνὴς ἀλληλεγγύη ἐκδηλοῦται ἰδιαιτέρως εἰς τὸν τομέα τῆς ἐκπαίδευσως, μὲ τὴν τεχνικὴν βοήθειαν ποὺ ἐμφανίζεται μὲ διαφόρους μορφάς: Μὲ τὴν μετὰ κλησιν ἐμπειρογνωμόνων, οἱ ὅποιοι ὀργανώνουν σχολὰς καὶ κατευθύνουν τὴν τεχνικὴν ἐκπαίδευσιν εἰς τὰς ὀλιγώτερον προηγμένας χώρας, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἀποστολὴν ὑποτρόφων εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ἄλλη μέθοδος εἶναι ἡ ἀποστολὴ ἐργατοτεχνιτῶν εἰς τὸ ἐξωτερικόν ὑπὸ μορφὴν προσωρινῆς μεταστεύσεως διὰ νὰ ἐργασθοῦν ὡς δόκιμοι εἰς βιομηχανίας ἢ εἰς ἄλλας μονάδας, ὅπου ἐφαρμόζονται τελειοποιημένα μέθοδοι, ὥστε μετὰ ἔν ἡ δύο ἐξάμηνα, ἀφοῦ μετεκπαιδευθοῦν καὶ μάθουν αὐτὰ τὰ ὅποια παρακολουθοῦν, νὰ εἶναι εἰς θέσιν ὄχι μόνον νὰ τὰ ἐφαρμόσουν εἰς τὴν πατρίδα των, ἀλλὰ καὶ νὰ τὰ μεταλαμπαδεύσουν εἰς ἄλλους συναδέλφους των.

Ὡς φαίνεται ἐκ τῶν σημειωθέντων, ἡ τεχνικὴ ἐκπαίδευσις ἀποτελεῖ μοχλὸν τῆς ὀργανώσεως καὶ συντελεστὴν αὐξήσεως τῆς παραγωγικότητος. Ἡ ἄνοδος τῆς παραγωγικότητος, ἐξ ἄλλου, συμβαδίζει μὲ τὴν ἐκβιομηχανίσιν, ἡ ὁποία εἶναι τὸ κύριον μέσον ὀικονομικῆς ἀναπτύξεως τῶν καθυστερημένων χωρῶν. Ἡ ὀικονομικὴ ἀνάπτυξις, τὴν ὁποῖαν ἐπιδιώκει τὸ σύγχρονον Κράτος εὐημερίας, στηρίζεται εἰς τὸν προγραμματισμὸν, ὅστις κατέστη ἤδη θεμέλιον πάσης συστηματικῶς διευθυνομένης ὀικονομίας. Τέλος, ἡ ἐξέλιξις τῶν διεθνῶν ὀικονομικῶν σχέσεων ὠδήγησεν ἀφ' ἐνὸς εἰς τὴν παροχὴν κεφαλαιακῆς καὶ τεχνικῆς βοήθειας ἐκ μέρους τῶν προηγμένων πρὸς τὰς καθυστερημένας ὀικονομικῶς χώρας καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν διαμὀρφωσιν εὐρυτέρων ὀικονομικῶν περιοχῶν πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν προβλημάτων τῶν μικρῶν καὶ μεσαίας ἐκτάσεως χωρῶν εἰς τὸ διεθνὲς πλαίσιον.

Β'. ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

1. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ φιλελευθερισμοῦ, τὰ Συντάγματα τῶν διαφόρων χωρῶν, κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 20οῦ αἰῶνος, καταχωρῶνων εὐρύτατα τὰ ἀτομικὰ δικαιώματα ἢ ἄλλως τὰς ἀτομικὰς ἐλευθερίας. Ἡ κατοχύρωσις αὐτῆ συνίστατο εἰς τὸν περιορισμὸν τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐξουσίας ὡς πρὸς τὴν λήψιν μέτρων εἰς βάρος τῆς ἐλευθερίας τῶν ἀτόμων. Αἱ νεώτεροι ἰδέαι ἐπὶ τῆς ἀποστολῆς τοῦ Κράτους ἐπέβαλον, πλὴν τοῦ

καθήκοντος τῆς ἀποχῆς ἀπὸ ἐνεργείας εἰς βάρος τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν, καὶ θετικὴν δρᾶσιν διὰ τὴν ἐξασφάλισιν ὠρισμένων ὁμαδικῶν δικαιωμάτων καὶ ἰδιαιτέρως διὰ τὴν κατοχύρωσιν τῶν *κοινωνικῶν δικαιωμάτων*. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον εἰς πλεῖστα σύγχρονα Συντάγματα περιελήφθησαν διατάξεις περὶ τῶν κοινωνικῶν δικαιωμάτων, ἡ δὲ κατοχύρωσις των ἐπεζητήθη καὶ διεθνῶς διὰ τῆς μείας ἀναλόγων διατάξεων εἰς τοὺς Καταστατικούς χάρτας τῶν Διεθνῶν Ὀργανισμῶν, ὡς π.χ. τοῦ Ὀργανισμοῦ τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν καὶ τῆς Διεθνοῦς Ὀργανώσεως Ἑργασίας.

Αἱ κυριώτεροι κοινωνικαὶ διατάξεις ἀναφέρονται εἰς τὴν κοινωνικὴν ἀσφάλειαν, τὴν πλήρη ἀπασχόλησιν, τὸ δικαίωμα πρὸς ἐργασίαν, τὴν ἐξασφάλισιν κατωτάτου ὀρίου μισθοῦ καὶ τὴν παροχὴν ἴσης ἀμοιβῆς δι' ἴσην ἐργασίαν.

2. Ἡ ἐν γένει στάσις τοῦ συγχρόνου Κράτους ἔναντι τῆς ἐργασίας εἶναι πολὺ διαφορετικὴ ἐκείνης, τὴν ὁποίαν ἐλάμβανε τὸ Κράτος κατὰ τὸ παρελθόν. Ἡ ἀτομιστικὴ ἀντίληψις τῆς θεωρήσεως τῆς ἐργασίας ἐκ μέρους τῶν ἐπιχειρηματιῶν ὡς συντελεστοῦ τῆς παραγωγῆς προκαλοῦντος δαπάνην—στοιχείου τοῦ κόστους, καθ' ὃν τρόπον καὶ αἱ ἀμοιβαὶ τῶν ἀψύχων συντελεστῶν, τοῦ ἐδάφους καὶ τοῦ κεφαλαίου, ἐπηρέαζε τὴν στάσιν τοῦ Κράτους, τὸ ὁποῖον ἐτήρει συμπεριφορὰν ἀδιαφόρου παρατηρητοῦ, μοιραίως ἀναμένοντος τὰς ἐξελίξεις ἐκ τῆς λειτουργίας τοῦ νόμου προσφορᾶς καὶ ζητήσεως.

Τούναντίον σήμερον τὸ Κράτος λαμβάνει θέσιν καὶ διαχωρίζει σαφῶς τὴν στάσιν του ἔναντι τοῦ ἐμφύχου συντελεστοῦ καὶ τῶν ἀψύχων συντελεστῶν. Λαμβάνει ὑπ' ὄψιν ὅτι ἀπὸ τὴν ἀπασχόλησιν τῶν σωματικῶν ἢ τῶν διανοητικῶν του δυνάμεων ἀναμένει ὁ μέσος ἄνθρωπος τὸν βιοπορισμὸν του, τὸν ἰδικόν του καὶ τῆς οἰκογενείας του, δι' ὃ καὶ ἐνδιαφέρεται ἀφ' ἑνὸς νὰ ἀπασχολεῖται ἢ διαθέσιμος ἐργατικὴ δύναμις καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ ἀμείβεται ἱκανοποιητικῶς, ὥστε νὰ ἐξασφαλίζεται ἢ συντήρησις κατὰ τὸ δυνατόν ἀξιοπρεπῆς. Ἐὰν δὲν ἐπιτευχθῆ ἡ ἐξασφάλισις τῶν μέσων συντηρήσεως δι' ἀπασχολήσεως τῆς ἐργατικῆς δυνάμεως, παρέχεται ἐπίδομα ἀνεργίας ἢ ἄλλη ἐνίσχυσις, πρᾶγμα πού δὲν μπορεῖ νὰ συμβῆ ἔν περιπτώσει μὴ ἐκμισθώσεως ἐδαφῶν ἢ ἀδρανεῖας τῶν κεφαλαίων. Ὡσαύτως, ἐνῶ, προκειμένου περὶ ἀμοιβῆς τῆς ἐργασίας, τὸ Κράτος θέτει κατώτατον ὄριον, ἀπαγορευῶν τὴν κάτω αὐτοῦ πληρωμὴν τῶν ἐργαζομένων, προκειμένου περὶ ἀμοιβῆς τοῦ ἐδάφους καὶ τῶν κεφαλαίων, τίθεται ἀνώτατον ὄριον, ἀπαγορευομένης μάλιστα ἐπὶ ποινῇ τῆς ἄνω τοῦ θεέντος ὀρίου λήψεως τόκου (τῆς τοκοφλυφίας).

Παραλλήλως ὁμως πρὸς τὸ οὕτω καταχωρούμενον *δικαίωμα ἐργασίας*, ἐπιβάλλεται συχνὰ πλέον καὶ ἡ *ὑποχρέωσις πρὸς ἐργασίαν*. Τὸ φιλελεύθερον Κράτος, ἀναγνωρίζον τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐργασίας κατ' ἀπόλυτον τρόπον, ἐπέτρεπε καὶ τὸ μὴ ἐργάζεσθαι. Ἡ ἀεργία, δηλαδή, ἔθεωρεῖτο δικαίωμα τοῦ πολίτου. Σήμερον τὸ ἀξίωμα «ὄ μὴ ἐργαζόμενος μὴδ' ἐσθιέτω», καταστὰν δόγμα εἰς τὸ κοινωνιστικὸν σύστημα, τείνει νὰ εἰσχωρήσῃ καὶ εἰς τὴν διευθυνομένην οἰκονομίαν, ἀφοῦ ὑπάρχουν Κράτη μὴ σοσιαλιστικά, τῶν ὁποίων ἡ νο-

μοθεσία επιβάλλει τήν ὑποχρέωσιν πρὸς ἐργασίαν καὶ αἱ Ἄστυνομικαὶ Ἀρχαὶ ἐλέγχουν τοὺς λόγους τῆς τυχόν ἀργίας τῶν ἀτόμων.

3. Εἰς ἄλλος ἀντικειμενικὸς σκοπός, εἰς τὸν ὁποῖον ἀποβλέπει ἡ σύγχρονος πολιτικὴ τῶν περισσοτέρων χωρῶν σήμερα εἶναι ἡ *κοινωνικὴ ἀσφάλεια*. Κατὰ τὴν τελευταίαν εἰκοσαετίαν ἐσημειώθησαν μεγάλα βήματα ἐν προκειμένῳ. Τὴν μεταβολὴν ἐμφαίνει καὶ ἡ ἀλλαγὴ τοῦ ὄρου «κοινωνικὴ ἀσφάλις» εἰς «κοινωνικὴ ἀσφάλειαν». Ἡ κοινωνικὴ ἀσφάλεια ἔχει πολὺ εὐρυτέραν ἐπιδιώξιν ἐκείνης, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἡ παλαιὰ κοινωνικὴ ἀσφάλις. Ἐπιδιώκει τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὴν ἀνάγκην ὑπὸ τὴν πλέον εὐρείαν ἔννοιαν. Ἡ κοινωνικὴ ἀσφάλεια περιλαμβάνει ἀφ' ἐνὸς τὴν εὐρείαν κοινωνικὴν ἀσφάλισιν καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν πλήρη ἀπασχόλησιν. Ἡ εὐρεία κοινωνικὴ ἀσφάλις εἶναι αὐτό, τὸ ὁποῖον ἔλεγον ἄλλοτε οἱ θεωρητικοὶ «δικαίωμα ζωῆς». Νὰ δικαιούται κάθε ἄτομον νὰ ζήσει, νὰ ἔχη δηλαδὴ τὰ μέσα πρὸς συντήρησιν καὶ ἀντιμετώπισιν τῶν δυσκολιῶν του ἐκείνος, ὁ ὁποῖος δὲν δύναται μὲ τὰς δυνάμεις του νὰ τὸ ἐπιτύχη.

Δι' αὐτὸ σήμερον ἡ κοινωνικὴ ἀσφάλις εἶναι εὐρύτερα ἀπὸ ὅ,τι ἦτο ἄλλοτε. Περιλαμβάνει πολὺ μεγαλύτερον κύκλον προσώπων, ὄχι μόνον τοὺς ἐργάτας. Δὲν εἶναι πλέον μόνον ἐργατικὴ ἀσφάλις. Παρέχεται ἀσφαλιστικὴ ἐργασία ἀκόμη καὶ εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι δὲν παρέχουν ἐξηρητημένην ἐργασίαν, εἰς πολλὰς δὲ χώρας εἰς ὁλόκληρον τὸν λαόν, διὸ καὶ ὀμιλοῦν περὶ λαϊκῆς ἀσφαλίσεως ἢ περὶ ἐθνικῆς ἀσφαλίσεως. Καὶ οἱ κίνδυνοι δὲν εἶναι πλέον τόσον ὀλίγοι ὅσον ἄλλοτε. Αἱ ἀσφαλιστικαὶ περιπτώσεις ἐπεξετάθησαν. Ἄλλοτε αἱ ἐπιδιώξεις περιορίζοντο εἰς τὸ ἀτύχημα, τὴν ἀναπηρίαν, ἀργότερα εἰς τὸ γῆρας καὶ εἰς τὸν θάνατον. Τώρα καὶ ἡ ἀσθένεια, ὑπὸ τὴν πλέον εὐρείαν ἔκτασιν, ἀσφαλίζεται, ὡς καὶ ἄλλαι περιπτώσεις ποὺ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ θεωρηθοῦν κίνδυνοι. Ἐχομεν παροχὰς π.χ. ἐκ μέρους Ἀσφαλιστικῶν Ὁργανισμῶν διὰ τὰς μετ' ἀποδοχῶν ἀδείας, διὰ τὰ ἐφεδρικά ἐπιδόματα καὶ διὰ τὰ οἰκογενειακὰ βάρη. Εἶναι ἀναδοχὴ βαρῶν ἐκ μέρους τῶν ἀσφαλιστικῶν φορέων, ποὺ δὲν ἀποβλέπουν εἰς τὴν κάλυψιν κινδύνων, ἀλλὰ ἀπλῶς εἰς τὴν ποροχὴν μιᾶς ἐπὶ πλέον ἐξυπηρετήσεως, διότι δημιουργεῖται μία περίπτωσις διὰ τὴν ὁποίαν χρειάζεται ἓνα εἰσόδημα ἢ ἓνα πρόσθετον εἰσόδημα ὁ ἐνδιαφερόμενος.

Ἀκόμη καὶ εἰς τοὺς πόρους ἔχουν σημειωθῆ μεταβολαί. Ἐνῶ ἄλλοτε οἱ κυρίως εἰσφέροντες ἦσαν οἱ ἐργάται καὶ οἱ ἐργοδόται, τώρα τὸ Κράτος ἔρχεται καὶ διὰ τοῦ προϋπολογισμοῦ του βοηθεῖ τὴν κοινωνικὴν ἀσφάλισιν. Εἰς ἀντιστάθμισμα παρέχεται ἐκ μέρους τοῦ ἀσφαλιστικοῦ φορέως κάποιον ἀντάλλαγμα, ὅπως ἐπὶ παραδειγματι ἡ περίθαλψις τῶν ἀπόρων εἰς τὰ νοσοκομεῖα, τὰ ὁποῖα ἰδρύει ὁ φορεὺς τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως βοηθοῦντος καὶ τοῦ Κράτους.

Αἱ παροχαὶ ἔλαβον ἄλλην κατεύθυνσιν. Ἐνῶ ἄλλοτε αἱ εἰς χρῆμα παροχαὶ ἀπέβλεπον νὰ συντηρήσουν στοιχειωδῶς τὸν ἐνδιαφερόμενον δι' ἐνὸς ἐπιδόματος ἢ διὰ μιᾶς μικρᾶς συντάξεως, ποὺ ἦτο μᾶλλον συμβολὴ εἰς τὰ στοιχειώδη βάρη τῆς ζωῆς, τώρα αἱ παροχαὶ αὐταὶ ἐπιδιώκεται νὰ εἶναι κάπως

αξιόλογοι, διότι δὲν ἔχουν σκοπὸν μόνον νὰ προστατεύσουν ἀπὸ κοινωνικῆς καὶ ἀνθρωπιστικῆς πλευρᾶς τὸν ἐνδιαφερόμενον ἠσφαλισμένον. Ἀποβλέπουν νὰ ὑπηρετήσουν καὶ οἰκονομικὸν σκοπὸν· νὰ δημιουργηθῆ δηλαδὴ ἀγοραστικὴ δύναμις, ὅπως δημιουργεῖται μὲ τὸν μισθόν, καὶ νὰ γίνη διὰ τῆς ἀσφαλιστικῆς παροχῆς ἐκεῖνο τὸ ὅποιον δὲν κάμνει πρὸς στιγμὴν ὁ μισθὸς μὴ λαμβανόμενος, ἐφ' ὅσον δὲν ἐργάζεται ὁ ἐνδιαφερόμενος. Τοιοῦτοτρόπως ἡ παροχὴ δημιουργεῖ ἀγοραστικὴν δύναμιν καὶ ἐπομένως ἡ ἀσφάλισις εἶναι συμπλήρωμα τῆς πλήρους ἀπασχολήσεως.

Τέλος, τὰ διαθέσιμα κεφάλαια, τὰ ὅποια συγκεντρώνει ὁ ἀσφαλιστικὸς φορεὺς καὶ αὐτὰ δὲν προορίζονται, ὅπως ἄλλοτε, μόνον διὰ νὰ δύναται νὰ ἀνταποκρίνεται εἰς τὰ ἀπρόοπτα. Καὶ αὐτῶν ὁ σκοπὸς εἶναι σήμερον εὐρύτατα κοινωνικὸς καὶ οἰκονομικός. Ἡ ἐργατικὴ στέγη, ἡ τοποθέτησις εἰς παραγωγικούς τομεῖς, εἰς τὰ ἔργα ἐξηλεκτρισμοῦ π.χ., ἀποτελοῦν σήμερον τὴν καλυτέραν λύσιν εἰς τὴν διέξοδον ποῦ ζητοῦν τὰ διαθέσιμα τῶν Ἀσφαλιστικῶν Ὄργανισμῶν, ἐνῶ ἄλλοτε τοιαῦται ἰδέαι δυσκόλως συνεζητοῦντο κἀν.

4. Ἡ Κοινωνικὴ Ἀσφάλεια περιλαμβάνει, πλὴν τῆς εὐρείας κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως, καὶ τὴν *πλήρη ἀπασχόλησιν*.

Οἱ ἄνθρωποι θέλουν νὰ ἐργάζονται καὶ μὲ τὴν ἐργασίαν τῶν νὰ κερδίζουν τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Τὰ Κράτη, τὰ ὅποια ἀντιλαμβάνονται τὴν ἀποστολὴν τῶν σήμερον διαφορετικὴν, ἐπιδιώκουν ὄχι ἀπλῶς νὰ ἐξασφαλίζουν τὰς βασικὰς ὑπηρεσίας τοῦ Κράτους, ὄχι ἀπλῶς κἀν νὰ μεριμνοῦν διὰ τὴν ἀνακατανομὴν τοῦ εἰσοδήματος μὲ τὴν κοινωνικὴν πρόνοιαν, ἀλλὰ καὶ περαιτέρω νὰ δημιουργοῦν ἐργασίαν, ἡ ὅποια νὰ ἀπασχολῆ ἐκείνους ποῦ δὲν μπορεῖ νὰ ἀπασχολῆσῃ ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία. Μὲ τὸν ὄρον «πλήρης ἀπασχόλησις» ἐννοοῦμεν ἀκριβῶς τὴν κατάστασιν, τὴν ὅποιαν ὀφείλει νὰ δημιουργήσῃ τὸ Κράτος, ὥστε κάθε ἄνθρωπος, ποῦ ζητεῖ νὰ ἐργασθῆ, νὰ εὐρίσκῃ ἀπασχόλησιν.

Τὸ Κράτος ἐπιδιώκει τὴν πλήρη ἀπασχόλησιν μὲ διάφορα μέσα, κυρίως δὲ μὲ τὴν αὐξήσιν τῶν ἐπενδύσεων, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν αὐξήσιν τῆς καταναλώσεως. Μὲ τὴν αὐξήσιν τῶν ἐπενδύσεων, τῶν δημοσίων καὶ τῶν ἰδιωτικῶν. Τῶν δημοσίων μὲ τὰ μέσα ποῦ διαθέτει καὶ δὴ τὴν ἀναγκαστικὴν ἀποταμίευσιν ὑπὸ μορφήν φορολογικὴν ἢ ὑπὸ ἄλλην μορφήν πιστωτικὴν. Τῶν ἰδιωτικῶν ἐπενδύσεων μὲ τὴν θέσπισιν κινήτρων, μὲ τὴν δημιουργίαν φορολογικῶν συνδυασμῶν, ὥστε νὰ ὠθηθῆται ἡ ἰδιωτικὴ ἐπιχείρησις εἰς τὴν διάθεσιν χρημάτων πρὸς ἐπενδύσεις καὶ ἡ ἀπασχόλησις νὰ διευρύνεται.

Τὸ ἄλλο μέσον τῆς αὐξήσεως τῆς ἀπασχολήσεως, ἡ ἐνίσχυσις τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως, πραγματοποιεῖται μὲ διαφόρους τρόπους, ὅπως εἶναι ἡ αὐξήσις τῶν μισθῶν, ἡ αὐξήσις τῶν ἐπιδομάτων καὶ τῶν συντάξεων τῶν ὑπαγομένων εἰς τὴν κοινωνικὴν ἀσφάλισιν, ἡ ἐπιδότησις τῆς καταναλώσεως κλπ.

Ἡ παρέμβασις τοῦ Κράτους εἰς τὸν τομέα τῶν ἐπενδύσεων δὲν εἶναι πλέον ἐκτακτος ἀλλὰ συστηματικὴ, πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἰδιωτικῆς δραστηριότητος, ἡ ὅποια ἀποδεικνύεται συχνὰ ἀνεπάρκῃς διὰ τὴν ἐπίτευξιν πλήρους ἀπασχολήσεως.

Σημειώτέον ὅτι ἡ πλήρης ἀπασχόλησις ἔχει δύο προϋποθέσεις :

α) Νὰ μὴ προκαλῆται ἄνοδος τῶν τιμῶν διὰ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς δραστηριότητος πρὸς αὐξησιν τῆς ἀπασχολήσεως. Ἐὰν π.χ. ἐκδοθῇ πληθωρικὸν χαρτονόμισμα καὶ ἐπιτευχθῇ καθολικὴ ἀπασχόλησις εἰς δημόσια ἔργα χρηματοδοτούμενα ἐξ αὐτοῦ, τὸ πιθανώτερον εἶναι νὰ αὐξηθοῦν αἱ τιμαὶ καὶ νὰ μειωθῇ ἡ ἀγοραστικὴ δύναμις τῶν ἀπασχολουμένων πρότερον. Τοῦτο σημαίνει χρηματοδότησιν τῶν ἔργων οὐσιαστικῶς διὰ τῆς ἀφαιρέσεως ἀγοραστικῆς δυνάμεως. Πρόκειται περὶ ἰσορροπίας εἰς χαμηλότερον ἐπίπεδον, ἐνῶ ἡ πραγματικὴ πλήρης ἀπασχόλησις ἀπαιτεῖ ἰσορροπίαν ἐν συνδυασμῷ πρὸς ἄνοδον τοῦ ἐπιπέδου ζωῆς.

β) Νὰ γίνεται ἀνεκτὴ ἡ ὑπαρξὶς ἑνὸς ποσοστοῦ μὴ ἀπασχολουμένων προσώπων. Τοῦτο εἶναι ἀναπόφευκτον, διότι δὲν εἶναι δυνατόν πάντες νὰ εὗρουν ἐργασίαν εὐθὺς ὡς τὴν ζητήσουν, ἐὰν ἔχασαν τὴν προτέραν τῶν ἀπασχολήσιν ἢ ἐὰν ἔφθασαν εἰς ἡλικίαν νὰ προσφέρουν τὴν ἐργατικὴν τῶν δυνάμιν. Ἄλλωστε τὸ ποσοστὸν τοῦτο (1-3%) εἶναι καὶ ἀπαραίτητον διὰ τὴν ἐπ'ἀνδρωσιν τῶν νέων οἰκονομικῶν μονάδων.

5. Ἰδιαιτέρα θέσις παρέχεται, ὡς πρὸς τὸν *μισθόν*, εἰς τὰς νομοθεσίας τῶν συγχρόνων Κρατῶν. Τὰ Κράτη ἐνδιαφέρονται διὰ τὸ ὕψος τοῦ μισθοῦ, τὴν συνάρτησίν του πρὸς τὸ παραγωγικὸν ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ τὴν σταθερότητα τῆς λήψεώς του.

Τὸ *μέγεθος τοῦ μισθοῦ* ἐπιδίδκεται νὰ εἶναι τοιοῦτο, ὥστε νὰ ἐξασφαλίζῃ ἀξιοπρεπῆ διαβίωσιν τοῦ ἐργαζομένου ἀτόμου καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ συντηρουμένων μελῶν οἰκογενείας. Ἡ ἔννοια τῆς ἀξιοπρεποῦς συντηρήσεως εἶναι νὰ μὴ περιορίζεται ὁ μισθὸς εἰς τὴν στοιχειωδῆ συντήρησιν, ἢ ὅποια προφυλάσσει ἀπλῶς ἀπὸ τὸν ὑποσιτισμόν. Ἡ σύγχρονος κοινωνία ἐνδιαφέρεται καὶ διὰ τὴν παροχὴν στοιχειωδῶν ἀνέσεων, καρπῶν τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ. Ἐννοεῖται ὅτι δὲν ὑπάρχει σαφὲς περιεχόμενον τῆς ἀξιοπρεποῦς διαβιώσεως. Τοῦτο ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ κύκλου τῶν ἀναγκῶν, τὰς ὁποίας διαμορφώνει εἰς δεδομένον χρόνον τὸ τοπικὸν περιβάλλον. Συνεπῶς παραλλάσσει κατὰ τὸπον καὶ χρόνον.

Τὸ ἐπίπεδον τοῦ μισθοῦ καθορίζεται βεβαίως διὰ τῶν ἀτομικῶν συμβάσεων ἐργασίας, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον βασίζεται εἰς τὰς συλλογικὰς ρυθμίσεις (δηλαδὴ τὰς συλλογικὰς συμβάσεις ἐργασίας καὶ τὰς ἀποφάσεις τῶν διαιτητικῶν ὀργάνων, τὰ ὅποια λύουν συλλογικὰς συγκρούσεις ἐργασίας), διὰ τῶν ὁποίων τίθενται τὰ κατώτατα ὄρια ἀμοιβῆς, ἐλάχιστα ὑποχρεωτικὰ ἐπίπεδα διὰ τοὺς μισθοὺς τῶν ἀτομικῶν συμβάσεων.

Δὲν ἀρκεῖ ὁμως ὁ προσδιορισμὸς τοῦ ὀνομαστικοῦ μεγέθους τῆς ἀμοιβῆς. Σημασίαν ἔχει νὰ λαμβάνεται πράγματι μισθὸς ἐξασφαλίζων σταθερὰν ἀγοραστικὴν δύναμιν. Νὰ μὴ διατρέχῃ, δηλαδὴ, ὁ ἐργάτης τὸν κίνδυνον νὰ ἴδῃ τὸν πραγματικὸν του μισθὸν ἐλαττούμενον λόγῳ ἀνατιμήσεως τοῦ τιμαριθμοῦ. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν υἱοθετεῖται συχνά, τῇ ἐπιμόνῳ αἰτήσῃ τῶν ἐργατικῶν Συνδικάτων, ὁ τιμαριθμικὸς μισθός, χάρις εἰς τὸν ὅποιον ὁ ὀνομαστικὸς μισθὸς

προσαρμόζεται εκάστοτε πρὸς τὴν κίνησιν τοῦ τιμαριθμοῦ, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐξασφαλιζέται ὁ αὐτὸς πραγματικὸς μισθός, ἤτοι σταθερὰ ἀγοραστικὴ δύναμις.

Ἡ ἐπιδίωξις νὰ ἐξασφαλισθῇ ἀξιόλογος καὶ σταθερὰ ἀμοιβὴ μεταβάλλει τὴν φύσιν τοῦ μισθοῦ ἀπὸ στοιχείου τοῦ κόστους προσδιοριζομένου ἀπὸ παράγοντας μόνον οἰκονομικοὺς εἰς δεδομένον, διαμορφούμενον μὲ κριτήρια κοινωνικὰ, ἐπηρέαζον τὸν σχηματισμὸν τῶν ἄλλων εἰσοδημάτων.

Πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀποφυγῆς ἀμέσων ἢ ἐμμέσων πληγμάτων ἐπὶ τοῦ μισθοῦ, ὥστε νὰ περιορίζεται ἡ πραγματοποίησις τῆς ἀποστολῆς του ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω ἔννοιαν, αἱ νομοθεσίαι ἀφ' ἑνὸς ἀπαγορεύουν κατ' ἀρχὴν τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ συστήματος τῆς ἀμοιβῆς εἰς εἶδος καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐπιτρέπουν μόνον κατ' ἐξαιρέσιν τὴν κατάσχεσιν τοῦ μισθοῦ εἰς χεῖρας τοῦ ἐργοδότη.

Ἡ προσπάθεια συνδέσεως τοῦ μισθοῦ πρὸς τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιχειρήσεως ἐκδηλοῦται μὲ τὴν εὐθυγράμμισιν τῆς ἀμοιβῆς πρὸς τὴν ἐξέλιξιν τῆς παραγωγικότητος καὶ μὲ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ συστήματος τῆς συμμετοχῆς τῶν ἐργαζομένων εἰς τὰ κέρδη τῆς ἐπιχειρήσεως.

Τὰ ὠφελήματα, τὰ προκύπτοντα ἐκ τῆς ἀνόδου τῆς παραγωγικότητος, κατανεμόμενα μὲ κριτήρια δικαιοσύνης καὶ σκοπιμότητος, περιέρχονται ἐν τινι μέτρῳ εἰς τοὺς μισθωτοὺς ὑπὸ μορφήν αὐξήσεως τοῦ μισθοῦ. Ἡ αὐξησις τοῦ μισθοῦ, παραλλήλως πρὸς τὴν αὐξησιν τῆς παραγωγικότητος, ἀποτελεῖ, ὡς ἤδη ἐσημειώθη, μέθοδον ὀρθὴν ἀπὸ ἀπόψεως οἰκονομικῆς καὶ δὴ νομισματικῆς, ἀφοῦ οὕτω δὲν δημιουργοῦνται πληθωριστικοὶ ἀντίκτυποι. Ἡ ἐξακρίβωσις τῆς εἰδικῆς κατ' ἐργάτην παραγωγικότητος διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ συστήματος τῆς κατ' ἀπόδοσιν ἀμοιβῆς, εὐρίσκεται ἐντὸς τῶν πλαισίων τούτων, ὑπὸ τὸν ὄρον βεβαίως τῆς ἀποφυγῆς καταστρατηγήσεων, ὡς συμβαίνει μὲ τὸν καθορισμὸν λίαν χαμηλοῦ κατὰ μονάδα ποσοῦ.

Τὸ σύστημα τῆς συμμετοχῆς εἰς τὰ κέρδη τῆς ἐπιχειρήσεως, τὸ ὁποῖον παρέχει τὴν δυνατότητα συμπληρώσεως τοῦ τρέχοντος μισθοῦ μὲ ποσοστὸν ἐπὶ τῶν κερδῶν τοῦ ἐπιχειρηματίου, ἐθεωρήθη μορφή δημοκρατικοποιήσεως τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ μέσον ἐπιστροφῆς τμήματος τῆς ὑπεραξίας εἰς τοὺς ἐξ ὧν ἀφῆρέθη. Παρητήρηθη ὅμως, ὅτι ἡ οὕτω ἐπερχομένη μείωσις τῶν κερδῶν ἐλαττώνει τὰς δυνατότητας ἐπεκτάσεως τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ δημιουργεῖ ἀντιδράσεις ἐκ μέρους τῶν ἐργοδοτῶν, ἐκδηλουμένας εἴτε μὲ ἀπόκρυψιν κερδῶν εἴτε μὲ περιορισμὸν τοῦ κύκλου τῶν συμμετεχόντων εἰς τὰ ἀνώτερα στελεχῆ τῶν ἐπιχειρήσεων. Διὰ τοὺς λόγους αὐτούς, μεταπολεμικῶς ὑπάρχει ἡ τάσις τῆς κεφαλοποιήσεως τοῦ ὑπὸ διανομὴν τμήματος τῶν κερδῶν καὶ χορηγήσεως μετοχῶν εἰς τοὺς μισθωτοὺς, οἱ ὅποιοι τοιουτοτρόπως αἰσθάνονται — πέραν τῆς ἰδιότητός των ὡς μισθωτῶν — καὶ ὡς μικροὶ κεφαλαιούχοι, ἐνδιαφερόμενοι καὶ διὰ τὸν πρόσθετον τοῦτον λόγον διὰ τὴν εὐόδωσιν τῶν προσπαθειῶν τοῦ ἐπιχειρηματίου.

Ἡ ἐπιθυμία ἀποφυγῆς τῆς ἀποτόμου διακοπῆς τῆς ἀμοιβῆς, ὠδήγησεν εἰς διάφορα μέτρα, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀναφέρομεν τὸν ἔλεγχον τῶν ἀπολύσεων, τὴν ἀποζημίωσιν διὰ καταγγελίαν τῆς συμβάσεως ἐργασίας καὶ τὴν

ἀσφάλισιν τῆς ἀνεργίας. Τὰ μέτρα ὅμως ταῦτα δὲν κρίνονται ἐπαρκῆ καὶ ἐπιζητεῖται ἡ ἐξασφάλισις τῆς λήψεως τῆς ἀμοιβῆς καθ' ὄλον τὸ ἔτος, εἰ δυνατόν, ἀνεξαρτήτως τῆς χρησιμοποίησεως ἢ μὴ τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ μισθωτοῦ ἐκ μέρους τοῦ ἐργοδότη ἢ καὶ τῶν περιοδικῶν ἀδυναμιῶν τῆς ἐπιχειρήσεως πρὸς παραγωγικὴν δραστηριότητα. Τὸ νέον τοῦτο αἴτημα, *ὁ ἡγγυημένος ἐτησίος μισθός*, ἔτυχεν ἤδη μερικῆς ἱκανοποιήσεως εἰς τὰς Ἑνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς. Ὡς συνηγοροῦντες λόγοι, διὰ τὴν καθιέρωσιν τοῦ ἡγγυημένου μισθοῦ, προβάλλονται οἱ ψυχολογικοί, δηλαδή ἡ ἀφοσίωσις συντελοῦσα εἰς τὴν ἄνοδον τῆς ἀποδόσεως, καὶ οἱ οἰκονομικοί, ἥτοι ἀφ' ἐνὸς ἡ αὔξησις τῶν καταναλωτικῶν δυνατοτήτων καὶ ἡ ἰσοπέδωσις τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως καθ' ὄλον τὸ ἔτος καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ ὑποκίνησις τῶν ἐπιχειρηματιῶν πρὸς μεγαλυτέραν δραστηριότητα, διὰ τῆς ἐνεργοῦ χρησιμοποίησεως τῶν ὑποχρεωτικῶς ἀμειβομένων ἐργατικῶν δυνάμεων.

6. Ἡ βελτίωσις τῆς θέσεως τῶν ἐργαζομένων ἀποτελεῖ πρωταρχικὸν σκοπὸν τοῦ *Συνδικαλισμοῦ*. Αἱ ἐπαγγελματικαὶ ὀργανώσεις, ἀντιπροσωπεύουσαι τοὺς μισθωτοὺς κατὰ κλάδους ἢ συνολικῶς (Συνομοσπονδία), ἐμφανίζουν ἐνιαίως τὴν προσφορὰν τῆς ἐργασίας καὶ τὴν ἐργατικὴν δύναμιν ἐν γένει. Ἐπιτυγχάνουν οὕτω, δυναμικῶς δρῶσαι, εὐνοϊκοὺς ὄρους ἐργασίας, εἰδικώτερον δὲ ἀμοιβὴν ἀνωτέραν τοῦ ἐπιπέδου ἰσορροπίας, τὸ ὁποῖον θὰ διεμόρφωνε ὁ μηχανισμὸς τῆς προσφορᾶς καὶ ζητήσεως ἐργασίας.

Ἐκτὸς τῆς βελτιώσεως τῆς θέσεως τῶν ἐργατῶν, ἐξ ἐπόψεως χρόνου ἐργασίας καὶ μισθοῦ, αἱ συνδικαλιστικαὶ ὀργανώσεις ἐπιδιώκουν εἰς τὴν σύγχρονον ἐποχὴν καὶ ἄλλους σκοποὺς.

Διὰ τὰ περιορισθῶμεν εἰς τοὺς κυριωτέρους ἀναφέρομεν :

α) Τὸν μορφωτικόν. Ἀναγνωρίζοντα τὴν σημασίαν τῆς ἐπαγγελματικῆς εἰδικεύσεως, τὰ Συνδικάτα ἰδρύουν ἢ ὑποκινοῦν τὸ Κράτος νὰ ἰδρύσῃ Σχολὰς, παρεχούσας τεχνικὴν εἰδίκευσιν εἰς κλάδους ἐμφανίζοντας ἐξέλιξιν. Πλὴν δὲ τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἐνδιαφέρονται καὶ διὰ τὴν μετεκπαίδευσιν τῶν ἐκτοπιζομένων ἐκ τῆς τεχνικῆς προόδου ὡς καὶ διὰ τὴν ἐπιμόρφωσιν πρὸς ἐνημέρωσιν εἰς τὰς τελειοποιουμένας μεθόδους.

β) Τὸν ψυχαγωγικόν. Τὸ ἐνδιαφέρον ἐπεκτείνεται εἰς τὴν ἄνοδον τοῦ ψυχαγωγικοῦ ἐπιπέδου, ἐπιτυχανομένην διὰ τῆς παροχῆς ποικίλης ψυχαγωγίας καὶ ἀποδοτικῆς ἀναπαύσεως μέσῳ ταξιδίων, θεαμάτων, κατασκηνώσεων κλπ. πρὸς ἐπωφελεῖ ἀξιοποίησιν τοῦ ἐλευθέρου χρόνου, δηλαδή τῆς ἡμερησίας, τῆς ἑβδομαδιαίας καὶ τῆς ἐτησίας ἀναπαύσεως.

γ) Τὸν ἀσφαλιστικόν. Ἡ ἐξασφάλισις εἰσοδήματος διὰ τὸν χρόνον, καθ' ὄν, λόγῳ ὠρισμένων αἰτίων, διακόπτεται ἢ ματαιοῦται ἢ κανονικῆ λήψις μισθοῦ, ἐπιδιώκεται σήμερον μέσῳ τῶν δημοσίων Ὄργανισμῶν ὑποχρεωτικῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως. Αἱ συνδικαλιστικαὶ ὀργανώσεις μεριμνοῦν διὰ τὴν καλλιτέραν καὶ πληρεστέραν ἱκανοποίησιν τῶν κοινωνικοασφαλιστικῶν ἐπιδιώξεων, ἐπιτυγχάνουσαι τὴν χορήγησιν τῶν παροχῶν καὶ εἰς νέας ὁλοῦν περιπτώσεις.

δ) Τὸν οἰκονομικοοργανωτικόν. Ἡ ἀνάμιξις τῶν συνδικάτων εἰς οἰκο-

νομικοοργανωτικά προβλήματα έκδηλοῦται ἄφ' ἑνὸς διὰ τῆς συμμετοχῆς τῶν ἐργατῶν εἰς τὰ Συμβούλια Ἐπιχειρήσεων καὶ ἄφ' ἑτέρου διὰ τῆς ἐκπροσωπήσεως τῶν Συνδικάτων εἰς συλλογικά Κρατικά ὄργανα, ἀποφασίζοντα ἢ γνωματεύοντα ἐπὶ θεμάτων ἐνδιαφερόντων τὴν ἐργατικὴν τάξιν ἢ καὶ γενικώτερον τὴν οἰκονομίαν (π.χ. καταρτισμὸς προγράμματος οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως).

Ἄλλα θέματα, τὰ ὁποῖα ἀπασχολοῦν τὰς συνδικαλιστικὰς ὀργανώσεις τῶν μισθωτῶν εἶναι ἡ διατροφή καὶ ἡ στέγη τῶν ἐργαζομένων, ὑπὸ τὴν ὄθησιν δὲ αὐτῶν τὰ σύγχρονα Κράτη ἀσκοῦν πολιτικὴν λαϊκῆς διατροφῆς καὶ ἐργατικῆς στέγης.

Μεταξὺ τῶν κυρίων μέσων δράσεως τῶν Συνδικάτων πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν σκοπῶν των εἶναι, εἰς τὸ εἰρηνικὸν μὲν πεδίου αἱ συλλογικαὶ συμβάσεις ἐργασίας, εἰς τὸ μαχητικὸν δὲ ἡ ἀπεργία, ἡ ὁποία ἀναγνωρίζεται ὡς δικαίωμα ἐκ μέρους τῶν δημοκρατικῶν Χωρῶν. Παραλλήλως ὅμως ἀναγνωρίζονται τὰ τρωτὰ τῶν ἀπεργιῶν διὰ τὸ κοινωνικὸν σύνολον καὶ τὰς ἐνδιαφερομένας κατηγορίας, δι' ὃ καὶ καταβάλλεται προσπάθεια προλήψεως διὰ τῆς συνδιαλλαγῆς ἢ καταστολῆς διὰ τῆς ὑποχρεωτικῆς διαιτησίας, ἥτις λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τὴν σκοπιμότητα καὶ τὰς πραγματικὰς καταστάσεις.

7. Ἄλλος θεσμὸς μὲ κοινωνικὸν ἀντίκτυπον εἶναι ὁ *Συνεργατισμὸς*. Διὰ τῶν Συνεταιρισμῶν αἱ οἰκονομικῶς ἀδύνατοι κατηγορίαι τοῦ πληθυσμοῦ συνασπίζονται πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν ἰσχυροτέρων καὶ πρὸς ἐνδυνάμωσιν τῆς ἰδίας, οἰκιακῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς, οἰκονομίας. Ἡ ἀποφυγὴ τῆς ἐκμεταλλεύσεως, τὴν ὁποῖαν ἐπιδιώκουν ἄφ' ἑνὸς οἱ καταναλωτικοὶ συνεταιρισμοὶ καὶ ἄφ' ἑτέρου οἱ συνεταιρισμοὶ διαθέσεως προϊόντων, συντελοῦν εἰς τὴν αὔξησιν τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως τῶν μελῶν καὶ τὴν διεύρυνσιν τῆς ἐπιχειρηματικῆς δραστηριότητος. Ἡ ἐνίσχυσις τῆς οἰκονομικῆς δράσεως συνίσταται τὸ μὲν εἰς τὴν χορήγησιν κεφαλαίων, ἐφοδίων καὶ τεχνικῶν μέσων παρεχόντων τὰ πλεονεκτήματα τῆς μεγάλης ἐπιχειρήσεως, τὸ δὲ εἰς τὴν συγκρότησιν παραγωγικῶν μονάδων, ἀξιοποιουσῶν τὰ προϊόντα τῶν συνεταιρισμένων προσώπων. Ἡ τελευταία αὕτη μορφή τῶν συνεταιρισμῶν, δηλαδὴ οἱ παραγωγικοὶ συνεταιρισμοί, ἐπιστεύθη ὅτι δύναται νὰ λύσῃ καὶ τὸ ὄλον κοινωνικὸν πρόβλημα λόγῳ τῆς ἐπερχομένης εἰς τὰ μέλη ταυτίσεως τῆς ιδιότητος τοῦ ἐργάτου πρὸς τὴν ιδιότητα τοῦ κεφαλαιούχου—ἐπιχειρηματίου. Ἡ προσδοκία αὕτη ἴσως εἶναι ὑπερβολικὴ. Δὲν δύναται τις ὅμως νὰ ἀρνηθῇ τὴν εὐνοικὴν ἐπίδρασιν τῶν συνεταιρισμῶν ἐπὶ τῆς ἐξυγιάνσεως τοῦ ἐμπορίου, ἐπὶ τῆς στερεώσεως τῆς θέσεως τῆς μικρᾶς ἐπιχειρήσεως καὶ δὴ τῆς γεωργικῆς καὶ ἐπὶ τῆς ἐξαπλώσεως τῆς ἐφαρμογῆς τῶν τεχνικῶν προόδων εἰς τὴν παραγωγὴν.

8. Ἡ *κοινωνικὴ προστασία* ἐπιδιώκεται σήμερον καὶ εἰς *διεθνῆς πλάσιον*. Οἱ διεθνεῖς Ὅργανισμοὶ καὶ αἱ οἰκονομικαὶ κοινοπραξίαι Χωρῶν, περιλαμβάνουν εἰς τοὺς καταστατικούς των χάρτας διατάξεις ἀποβλεπούσας εἰς τὴν κατοχύρωσιν τῶν κοινωνικῶν δικαιωμάτων καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν ἐργαζομένων. Ὑφίσταται μάλιστα καὶ εἰδικευμένος διεθνὴς Ὅργανισμὸς, ἡ Διεθνὴς

Ὁργάνωσις Ἑργασίας, ἐπιφορτισμένη μὲ τὴν ἐξασφάλισιν ἐλαχίστων ὀρίων ἐργατικῆς προστασίας ἀνὰ τὸν κόσμον. Διὰ τῶν ψηφισομένων παρ' αὐτῆς διεθνῶν συμβάσεων καὶ διεθνῶν συστάσεων ἐργασίας, ὑποκινοῦνται τὰ Κράτη —μέλη τῆς Ὁργανώσεως εἰς εὐθυγράμμισιν τῆς ἐργατικῆς των πολιτικῆς πρὸς τὴν διεθνή στάθμην αὐτῆς, καθιστῶντα ἐσωτερικούς νόμους τὰ διεθνή κείμενα. Ἰδιαιτέρας μνείας ἀξίζει ἡ πρωτοτυπία εἰς τὴν ἐκπροσώπησιν τῶν Χωρῶν εἰς τὰς Διεθνεῖς Συνδιασκέψεις Ἑργασίας, τὰς συνερχομένας κατ' ἔτος πρὸς συζήτησιν καὶ ψήφισιν τῶν ἐκπονουμένων σχεδίων. Μετέχουν αὐτῶν καὶ ἀντιπρόσωποι τῶν ὀργανωμένων ἐργατῶν καὶ ἐργοδοτῶν, ἧτοι ἐφαρμόζεται εἰς διεθνῆς ἐπίπεδον ἡ συνδικαλιστικὴ ἐπίδωσις τῆς συμμετοχῆς εἰς Ὄργανα, ἀσχολούμενα μὲ θέματα ἐνδιαφέροντα τὰς τάξεις.

Μεγάλῃ πρόοδος συνετελέσθη μεταπολεμικῶς εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς *διεθνοῦς ἀγορᾶς τῆς ἐργασίας*. Αἱ μεταναστεύσεις σήμερον, θεωροῦνται ὡς συντελοῦσαι εἰς τὴν ἐξισορρόπησιν τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως ἐργασίας εἰς τὸ παγκόσμιον πλαίσιον, ὡς ἀπαλλάσσοσαι ἀπὸ βάρους τὰς ἐχούσας ὑπερπληθυσμὸν χώρας καὶ ὡς ἐνισχύουσαι τὰς στερουμένας ἐπαρκούς ἐργατικῆς δυναμικῆς διὰ τὴν ἀξιοποίησιν τῶν πόρων των. Διὰ τοὺς λόγους τούτους αἱ μεταναστεύσεις ὀργανοῦνται εἰς τρόπον, ὥστε ἀπὸ μὲν τὰς χώρας προελεύσεως μεταναστῶν νὰ μετακινοῦνται οἱ πράγματι πλεονάζοντες, εἰς δὲ τὰς χώρας προορισμοῦ νὰ μεταβαίνουν οἱ πράγματι ἀπαραίτητοι, μὲ βεβαιότητα ἱκανοποιητικῆς ἀπασχολήσεως αὐτῶν. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον, εἰς περίπτωσιν ἀνεπαρκειᾶς τῶν εἰδικευμένων στελεχῶν πρὸς μετανάστευσιν, ἐνεργεῖται πρὸς τῆς μετακινήσεως ταχύρρυθμος ἐκπαίδευσις ἀνειδικεύτων εἰς ἐπαγγέλματα ζητούμενα εἰς τὰς χώρας προορισμοῦ, τελούσας ὑπὸ ἀνάπτυξιν.

Τοῦναντίον, προκειμένου περὶ μετακινήσεως ἐργατῶν εἰς προηγμένας χώρας, συνδυάζεται ἡ μετανάστευσις πρὸς τὴν ἐκπαίδευσιν ἢ τελειοποίησιν ἐντὸς τῶν μονάδων, ὅπου τοποθετοῦνται οἱ μεταναστεύοντες.

Τέλος, ἀρμόζει νὰ ἀναφερθῆ ὅτι τὴν μετανάστευσιν ἐπικουροῦν καὶ τρίται, πλούσιαι χῶραι, παρέχουσαι κεφάλαια καὶ τεχνικὴν βοήθειαν εἰς χώρας προορισμοῦ μεταναστῶν, πρὸς ἀξιοποίησιν τῶν πλουτοπαραγωγικῶν των πόρων. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον εἰς τὸν μεταπολεμικῶς συσταθέντα φορέα (1951), τὴν Διακυβερνητικὴν Ἐπιτροπὴν Μεταναστεύσεων ἐξ Εὐρώπης, μετέχουν πλὴν τῶν ἀμέσως ἐνδιαφερομένων Χωρῶν (εὐρωπαϊκῶν καὶ ὑπερπόντιων) καὶ ἄλλαι, βοηθοῦσαι εἰς τὴν ἀποτελεσματικωτέραν ρύθμισιν τῆς διεθνοῦς ἀγορᾶς ἐργασίας.

Ὡς προκύπτει ἐκ τῶν ἐκτεθέντων, ἡ σύγχρονος κρατικὴ καὶ διεθνῆς ὀργάνωσις κατοχυρώνει ὀλονὲν καὶ περισσότερον τὸ δικαίωμα τῆς ἐργασίας, ὡς καὶ τὴν λήψιν σταθερᾶς ἀμοιβῆς, ἐξασφαλιζούσης ἀξιοπρεπῆ διαβίωσιν καὶ ἀκολουθοῦσης τὴν προιοῦσαν ἐξέλιξιν τῆς παραγωγικότητος.

Ἡ οικονομικὴ πολιτικὴ, ἐνδιαφερομένη νὰ ἐπιτύχῃ τὴν πλήρη ἀπασχόλησιν, ὁδηγεῖ πρακτικῶς, παραλλήλως πρὸς τὴν αὔξησιν τοῦ ἔθνικοῦ εισοδήματος, καὶ εἰς τὴν ἱκανοποίησιν τοῦ δικαίωματος πρὸς ἐργασίαν. Τὸ δικαίωμα

ζωής, νοούμενον ως αντιμετώπισις τῆς ἀποσπαραγῆς ἀπὸ τὴν ἀνάγκην, ἐξασφαλίζεται διὰ τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλείας, ἡ ὁποία πέραν τῆς κοινωνικῆς τῆς ἀποστολῆς, ἔχει καὶ ἠθελημένους οἰκονομικούς ἀντικτύπους.

Ὁ Συνδικαλισμὸς καὶ ὁ Συνεργατισμὸς ἀποτελοῦν θεσμοὺς μεγάλης κοινωνικῆς σημασίας, συμβάλλοντες εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῆς θέσεως τῶν ἐργατῶν, τῶν καταναλωτῶν καὶ τῶν μικρῶν παραγωγῶν.

Ἡ ἀντιμετώπισις τῶν προβλημάτων τῆς ἐργασίας εἰς διεθνή πλαίσια, ὑποκινεῖ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς ἐργατικῆς προστασίας εἰς τὰς ὀλιγώτερον προηγμένας χώρας καὶ συντελεῖ εἰς τὴν ἐναρμόνισιν τῆς ἐργατικῆς πολιτικῆς παγκοσμίως. Εἰδικώτερον, ἡ ρύθμισις τῆς διεθνοῦς ἀγορᾶς ἐργασίας συμβάλλει εἰς τὴν ἀμβλυνσιν τοῦ δημογραφικοῦ προβλήματος τῶν πυκνοκατωκημένων χωρῶν.

Γενικώτερον παρατηροῦμεν ὅτι τὸ κοινωνικὸν στοιχεῖον ἐπιβάλλεται συνεχῶς καὶ περισσότερον εἰς τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν, ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ μᾶς διαφεύγη ὅτι ἡ οἰκονομικὴ πρόοδος ἀποτελεῖ τὴν καλλιτέραν προϋπόθεσιν διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης.